

Ein Florentiner buntfärbiger Marmelſtein / mit zerfallenen Gebäuden / worüber Wolcken und in denſelben ein Creutz / gleich einem Wunder Zeichen.

ΟΡΥΚΤΟΓΡΑΦΙΑ HILDESHEIMENSIS,

SIVE

ADMIRANDORUM FOSSILIUM,

QVÆ

In tractu Hildesheimenſi reperiuntur,

Deſcriptio

Iconibus Illuſtrata,

Cui addita ſunt alia de calculis, de fontibus, &c.

à

D. FRIDERICO LACHMUND

Hildesh. Patriæ h. t. Practico.

HILDESHEIMII,

Sumptibus AUTORIS,

Typis viduæ JACOBI MüLLERI.

Anno M. DC. LXIX.

REVERENDISSIMO ATq; ILLUSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO,

D. MAXIMILIANO HENRICO,

ARCHI-EPISCOPO COLONIENSI, SACRI ROMANI IMPERII PER ITALIAM ARCHICANCELLARIO ET ELECTORI, EPISCOPO HILDESHEIMENSI ET LEODIENSI, ADMINISTRATORI BERCHTESGADENSI ET STABLENSI, UTRIUSQVE BAVARIÆ, NEC NON SUPERIORIS PALATINATûS, VVESTPHALIÆ, ANGARIÆ ET BULLIONII DUCI, COMITI PALATINO RHENI, LANDGRAVIO LEUCTENBERGENSI, NEC NON MARCHIONI FRANCHIOMONTANO &c.

Domino meo clementiſſimo.

REVERENDISSIME AC ILLUSTRISSIME PRINCEPS ELECTOR,

DOMINE CLEMENTISSIME,

MOnumenta hiſtoriarũ cùm Sacrarum, tum profanarum ſi perluſtramus, invenimus paucos è Magnatibus, Regibus, & terrarum Dominis doctos doctorumq; fautores, multò pauciores verò *Phyſicæ* ſeu *naturalis ſcientiæ* ſtudioſos fuiſſe, qvod tamen dignitati ejus nihil derogat. Tanta enim dignitas illius eſt, ut nulla ſcientia, nulla ſapientia, Theologiam ſi demas, divinior ſit *ſcientiâ* hac *naturali*. Per hanc gentiles eò uſq; venere pietatis, ut DEORUM plena eſſe omnia dicerent. Sapiens *Seneca*, qvoties per occulta naturæ ibat, divina ſe tractare ſolebat gloriari.

Ad ſacrum Codicem qvod attinet, è Ve-

teri Teſtamento, ùt vocant, conſtat, primum hominem, mundi totius Dominum, in beata illa innocentiæ conditione in hac inprimis ingenium ſuum exercuiſſe. DEUS enim Optimus Maximus, adductis omnibus terræ animantibus, nomina ab Adamo poſtulabat, ut periculum faceret naturalis ſcientiæ, qvam digitis Omnipotentiæ ſuæ Ei inſcripſerat. Præterea illud nos certiores facit de Salomone, Rege omnium, qvi ſunt, qvi fuerunt, qvi futuri ſunt, ſapientiſſimo, qvòd ille locutus fuerit de arboribus, de cedris Libani uſq; ad hyſſopum, qvi è muro creſcit. Locutus etjam fuit de pecoribus, de avibus, de vermibus, de piſcibus; ſine dubio etiam de metallis, de gemmis & auro ex Ophir. Profanas hiſtorias ſi volvimus, perſpicimus eas teſtari de Alexandro Magno, totius ferè orbis domitore, de Mithridate Ponti Rege, de Diocletiano Romanorum Imperatore, & de Franciſco I. Galliarum Rege, illos *naturalis hiſtoriæ* &

Phyſi-

Phyſices cognitione magnopere fuiſſe dele-
ctatos.

C. Octavianum Auguſtum Imperatorum laudatiſſimum etiam conſtat hanc maximi feciſſe, ùt teſtis eſt *Suetonius* C. LXXII. Sed qvid opus eſt externas hiſtorias hîc ruminari & animo repetere? Qvàm ſtudioſa *naturalis Philoſophiæ* & *Chymiæ* ſit TUA REVERENDISSIMA ET ILLUSTRISSIMA CELSITUDO, & qvàm clementiſſimo affectu proſeqvatur *Phyſicæ* & *rerum naturalium* curioſos, non tantùm teſtis locuples eſt fama publica, ſed etiam aliqvot præcipui Miniſtri & Grammatophylacii Antiſtites, per qvos *Illa* me clementiſſimè monere & jubere, & currenti, qvod ajunt, calcar addere voluit, ut ſtrenuè pergerem in ſtudio hoc rariora illa in Epiſcope hac TUA perqvirendi & inveſtigandi. Qvæ cauſa etiam me incitavit, ut non dubitem has meas obſervationes Reverendiſſimo & Illu-

ſtriſſimo NOMINI TUO humillimè dedicare & conſecrare. Si enim in Veteri Teſtamento primitiæ frugum cum omni primigenito, offerendæ erant DEO & Sacerdotibus, qvidni primitias laborum & ſtudiorum meorum, & in his præcipuè ſubjectis Oris repertorum & obſervatorum, TIBI, Summo Magiſtratui noſtro, qvi DEI vices geris, & Epiſcopo noſtro, & Patriæ noſtræ Patri laudatiſſimo offerrem? Mirandum ſanè eſt, TE in tanto faſtigio, totq; Provinciarum ſubjectarum curâ implicatum ad hæc ſtudia animum demittere. Nempe hoc commune habes, REVERENDISSIME ET ILLUSTRISSIME PRINCEPS ELECTOR, cum Potentiſſimis Regibus hodiernis Magnæ Britanniæ & Daniæ, CAROLO II. & FRIDERICO III. & cum aliis Magnis Principibus, qvòd omni bonæ doctrinæ & doctis faveas, eoſq; foveas & tuearis. Magnatum Patrocinio hactenus floruit & adhuc

nuc floret *Germanicæ* noſtræ *Lingvæ ſocietas Frugifera*, cujus vel ipſi etiam Magni Duces pars magna fuerunt. Floret jam in *Britannia Experimentale Regium Collegium*, per Regiæ Munificentiæ Liberalitatem in ſapientiæ, & præcipuè *naturalis ſcientiæ* Antiſtites. Floret in Germania noſtra, illuſtriſſimorum Principum Patrocinio, *Collegium naturæ curioſorum*, ad indagandam, per experimentorum certam viam ſecretioris naturæ receſſus. Qvæ qvum ita ſint, à REVERENDISSIMA ET ILLUSTRISSIMA CELSITUDINE TUA humillimè peto, ut, ſicut Artaxerxes Longimanus ruſtica dona non ſprevit, hunc Tractatum, qvantuluſcunq; is eſt, clementiſſimè & ſerenâ fronte accipere, illumq; & me humillimum clientem & ſubditum contra momi cavillationes defendere & propugnare ne dedignetur. Faxit DEUS Optimus Maximus, ut REVERENDISSIMA ET ILLUSTRISSIMA TUA CELSITUDO,

publi-

publico Imperii bono, perdiu vivat & floreat, ut ſub tutela auguſtiſſimarum Ejus alarum porrò pretiosâ pace & otio, qvod neq; gemmis, neq; purpurâ, neq; auro venale eſt, ùt canit *Horatius*, ſalvâ optatiſſimâ Patriâ, perfrui poſſimus. Dabam in Muſæo meo, die S. MATTHIÆ feſto, qvi etiam eſt dies CINERUM & XXIV Febr. Anno M. DC. LXIX.

Reverendiſſime Illuſtriſſime

PRINCEPS ELECTOR, DOMINE CLEMENTISSIME,

T. CELSITUDINIS

Humillimus Cliens & Subditus

Fridericus Lachmund D.

Natu-

AD CURIOSUM LECTOREM.

NAturam videmus ſemper operationes ſuas exercere, & nunqvam eſſe otioſam in Regno Minerali, ita, ut ferè qvotidie nova mira-
ıla, illis, qvæ in Regno vegetabili & Animali produ-
ıntur, ſimilia exhibeat, & licèt vitam dare neqveat,
men idealiter, ſecundùm artem pictoriam, vel ſcul-
:oriam, tum in metallis, tum in aliis foſſilibus repræ-
ntet. A Rege Naturæ Redemptore noſtro JESU
HRISTO, & Chriſtianis, qvi ab ipſo nomen habent
æreditarium, auſpicabor. Chriſti effigies tum in
etallis, tum lapidibus, eleganter à natura ſculpta &
cta, ex intimis terræ penetralibus eruitur.

Narrat Joh. Prætorius in der Neuen Welt-Beſchreibung
ıg. 224. Imperatorem Romanum Anno 1665 pretio
iqvot mille uncialium emiſſe cimelia, & cum his
argaritam tam concinnè â natura elaboratam, ut
ıerulum Jeſum repræſentet. Idem pag. 227 refert,
ıòd Legatio Perſica ante paucos annos noſtro Ro-
anorum MONARCHÆ inter alia Regia munera do-
ı dederit Achaten aureæ cruci infixum cum effigie
ariæ & puerulo Jeſu. Variæ autem & elegantiſſimæ
Virginis figuræ, â natura lapidibus impreſſæ, filium
rachiis tenentis ſunt apud *Kircher.* mund. ſubterr.
om. 2 pag. 31. 36. 44 & 49. ex qvibus qvæ in Templo
Petri Romæ conſpicitur ad dextram, unius, ad ſini-
ram verò trium Angelorum veſtigia ſpectantur.

(c) Chri-

Chriſtus verò crucifixus cum ſpinea corona â natura ex puro argento elaboratus repertus in Hercynia Sylva, in monte Andreæ, in fodina Samſon vocata. *Zeiler* Topograph. Brunſ. & Lunæb. pag. 44. Tempore Joh. Frider. Elect. Saxon. Lapis eſt effoſſus, repræſentans Chriſtum crucifixum, Johannem & Mariam adſtantes *Coler*. de piſcib. Ticini, qvod vulgò Pavia dicitur, in Monaſterio Carthuſianorum, & Venetiis in Templo S. Georgii Marmor Chriſtum crucifixum exhibet. *Ambroſin.* apud *Kircher*. lib. 8 mund. ſubterr. Pontificem Romanum barbatū cum triplici corona. *Agricola* lib. x foſſ. S. Joh. Baptiſtam, Hieronymum, Sacerdotem, Heroinam, Hominem palliatum, pileatum, Ruſticum pileatum *Kircher*. l. c. Lutherum *Sachſ.* Gammarol. pag. 153. Pyrrhi Regis Achaten novem Muſas cum Apolline citharam tenentem multi ex *Plinio* notârunt. Viri autem parvam ſtatuam infantem humeris ſuis ſuſtinentem ex argento â natura factam, & Snebergi olim effoſſam *Agricol.* l. x foſſ. Item ex argento homo cuniculariu s habitu metallico portans alveum metalli plenum longitudine digiti fuit inventus in Hercynia Sylva, in monte S. Andreæ, in fodina Gratia Dei nominata *Zeiler*. l. c. Animalia etiam Qvadrupedia, volatilia & Aqvatilia tam integra, qvàm eorum partes, natura producit, & ut plurimùm horum naturæ luſus reperitur in lapide fiſſili ærario Islebiano, qvemadmodum talis cum nativa piſcis imagine, qvem ex liberali donatione Magnif. Excellentiſſ. & Curioſiſſimi Dn. D. JOH. DAN. MAJORIS jam Profeſſoris & Pro-Rectoris

ſtoris in nòva & Illuſtri Academia Kilonienſium cele-
berrimi teneo, Muſæum meum ornat, nec non omnis
generis Teſtacea. Præter animalia etiam Sol, Luna,
Stellæ, qvatuor Elementa, figuræ Mathematicæ, Geo-
metricæ, Alphabeti Literæ, Civitates, Sylvæ, Arbores,
item lignum, Vitrum foſſile, &, qvod magis eſt miran-
dum, Caro foſſilis. De his omnibus eleganter *Kir-
cher.* lib. 8 mund. ſubterr. In Moravia etiam Thus
Myrrha olim effoſſa, & ex hac hominis ſtatua â natura
formata, qvæ tamen nil niſi Myrrha fuit. *Mercat.*
Atlant. min. in deſcript. Morav. Sed hæc ſunt extra no-
ſtras oras.

In priori Seculo multa & rara foſſilia à *Valerio Cordo*
etiam in Tractu Hildesheim. reperta & ab *Agricola* lib.
de nat. foſſil. aliis mixta ſunt & notata. Operæ preti-
um itaq; eſſe duxi, hæc omnia in unum Tractatum col-
ligere. Hunc in *qvatuor ſectiones* diſtinxi, qvarum *Pri-
ma* continet Terras, *Secunda* ſuccos concretos, *Tertia*
lapides, *Qvarta* fontes; Metalla enim non reperi. Ut
autem de his foſſilibus certior fierem, ipſemet diligen-
ter montes, valles, lapidicinas & Sabuletum inter ur-
bem & arcem Steurvvald, per longitudinem & latitu-
dinem aliqvoties permeavi & perqviſivi, & non ſo-
lùm, exceptis paucis, illa â ſuprà citato *Agricola* notata,
ſed & alia rariora inveni, ùt lapidem, qvem pag. 57 ad
Encrinum retuli, hactenus, qvod ſciam, à nemine de-
ſcriptum aut depictum Figuram qvidem haud abſi-
milem ex *Bauhin.* hiſtor. Baln. Bollenſ. cum doctiſſima
de horum foſſiliū geneſi epiſtola Oryktographiæ meæ

 præfi-

præfixa, ad me miſit Scrutator mineralium & aliorum ad Medicinam pertinentium indefeſſus, & amicus colendus, ſuprà nominatus Dn. D. Major, ſed materia eſt diverſa; hujus enim eſt lapidis Pyritæ æroſi, illius verò Trochitæ vel Judaici. Ut autem meliùs poſſent cognoſci, icones addidi. Qvæ qvantum lucis allaturæ ſint Lectori, qvivis prudens, vel me tacente, facilè poterit exiſtimare. Vera qvippe ſunt, qvæ Romanæ fidicen Lyræ *Horatius* habet in Arte Poëtica:

Segniùs irritant animos demiſſa per
aurem,
Qvàm qvæ ſunt oculis ſubjecta fidelibus, & qvæ
Ipſe ſibi tradit ſpectator.

Ideoq; hac in re ſumptibus non peperci, qvum nullum mihi ſit dubium, qvin Curioſus Lector ex illis ſit aliqvam capturus voluptatem. His, Lector benevole, velim ut ſis contentus, & ſi plura â me reperiantur, in poſterum etiam â me plura expectes. Vale, & de meo labore dextrè & ſine felle judica. Dabam Hildesheimii a. d. XXIV. Febr. Anno M.DC.LXIX.

Nobili,

Nobili, Excellentisſimo, Experientisſimoqve

DN. D. FRIDERICO LACHMUND,

Medico practico, & ſummo Decori Inclytæ Urbis ſuæ Hildesheimenſis,

AMICO VETERI,

Sincerâ fide perpetim colendo,

S. P. D.

Vò plùs huc uſq; veritus ſum, ne diuturnum adeò, de qvo meritò qvereris, ſilentium meum, ſed profectò ex impedimentis eloqvio pluribus exortum, Inſolentiæ ac incivilita-is, neſcio cujus, me tandem ſuſpectum redderet; hoc nagis gaudeo, Te ita conſtanter me amare, ut qvaſi unqvam offenſus, miſſis identidem huc dulciſſimis teris Tuis, ante bihorium acceptis, h. e. exemplo, doeas, nullatenus verum fuiſſe, qvi aliqvando poteſt deere, Amorem. Ut itaq; ante novennium circiter, on inter pocula forſan ſapidiſſimi vini Vicentini, ut Patavini Panis dulcedinem, ſed inter meras Natu-

ræ, curioſitatem noſtram valdopere irritantis, illecebras, & literata colloqvia, conſuetudo noſtra ſemel coaluit; ita qvidvis ab illo tempore egiſti ac paſſus es, qvò minùs vel privatim Tu â ſtudio hoc, proprio certè ac perjucundo, per illapſas qvantum vis variarum rerum viciſſitudines, diripereris, vel eminùs etiam Ego tantundem abſtraherer è Tuo Animo, qvantum corpora noſtra disjunxit arbitrium Fati & diſtantia Locorum. Enimverò certo certior ſis, me ita virtutes Tuas ac Amicitiam ſemper æſtimâſſe, ut qvidvis perdere malim ex ſcriniolis meis, qvàm LACHMUNDUM TE ex Corde meo, qvantumcunq; etiam ad ſilendum, inevitabilis ærumnarum Rigor me ad hunc uſq; diem compulerit. Qvo tandem labores qvosvis vicit delicatiſſima Tui memoria; ac, ne porrò facilè qvid obſtet, poſitis ad latus moris qvibuslibet tali pacto, ſed breviter, me ad literas Tuas noviſſimas, reſpondere fecit: Gaudeo, Te rurſus Patriam elegiſſe, conſtantiorem futuram inpoſterum conditionis Tuæ ſedem, & ſpectatricem Virtutum T. perexcellentium. DEO primum, Parentibus alterum, proximum cultum his, Patriæ utiq; debemus; ſi cætera ſcil. ſint paria. Hinc ſeriò Tibi gratulor, qvòd non intacta ampliùs jacere, ſed tranſire demùm in Lucem publicam, ex ſubterraneis ſuis Umbris, memoratu certè digniſſima, Mineralis Naturæ, in Territorio Veſtro, Munera efficis; Pliniumq; æmulatus, Mundum in Viſceribus ſuis viſitas: qvæ qvòd ab aliis qvoq; inqviri debebant æqvali induſtriâ, nec producta ab iiſdem in apricum ſunt, pudeat pro-

at propemodùm ipſos, qvòd peregrina fortè magis, qvàm domeſtica ſectantes, Tibi ſoli ac primo omnem, hác ex parte, Gloriæ palmam reliqverunt. Sine dubio multa, ob affinitatem argumenti ac loci, incidenter tractabis de ſpecu Baumannicâ, qvâ non eſt memorabilior in univerſo orbe. Sicq; affatim compenſabis, qvod â me fieri huc uſq; neqviit, etiamſi cogitâram, de eadem qvoq; promere aliqvid. Meritò enim Tibi primas defero, ejus anteà toties Autoptæ. Ac in eo, qvod qværis, facillimè conjecturæ Tuæ perſpicaciſſimæ aſſentior, dum inter lapides illos ſelectiores, in ligno adumbratos, qvos Erudito tuo de Foſſilibus Hildesheimenſibus Tractatui inſeres, ſeorſim mihi miſſum, conſtantemq; ex multiplici ac longâ, ordinatâq; ſerie, teſſellatim ſibi ſuperincumbentium, atq; cuſpidibus ſuis ſemet excipientium, lapillorum pentagonorum aut ſexangularium, ad Encrini ſpeciem aliqvam, Boëthio aut Laëtio dictam, refers: ulteriùsq; pro recepto Tuo in Me Amore, qværis, de re tali qvid ſentiam? Ad qvod ingenuè ut reſpondeam, fateor, nunqvam anteà vel ex Lectione Autorum, vel propriâ obſervatione, de Foſſilis hujus genere qvicqvam mihi conſtitiſſe. Evolvi qvàm diligenter diligentiſſimum Mineralis Hiſtoriæ Compilatorem Ulyſſem Aldrovandum, (vel continuatorem potiùs Ejus, Ambroſinum,) in Muſeo Metallico, figuris rerum Foſſilium longè pluimis referto; nihilq; inveni, qvod huc dextrè reduci valeat. Inqviſivi, qvantum per Temporis rationem licuit, in aliis; ſed æqvè fruſtra; donec apud Joh. Bauhinum

hinum lib. 4 hiſtor. Balnei Bollenſis, cap. 1 pag 44 figuram, tuæ utcunq; analogam reperi, cum ſubſcriptione; *Pyrites Ærosus botrites criſtatus.* Ampliùs, verbum additum non eſt. Criſtatum tamen vocari puto, ratione anguloſorum corporum, contrapoſitorum ſibi, ſerieq; criſtatâ ſibi arctiſſimè incumbentium. Commodumq; duxi, figuram ipſam ex Autore delineare, qvantum rudi eqvidem calamo, ac feſtinanter potui, qvam hîc habes.

Sententiæ Tuæ ſuffragium aut refragium, avidè deſidero. Intereà qvod ſpeciem ac geneſin lapillorum ejuſmodi attinet, ex pluribus minoribus ſibiq; invicem conformibus, qvaſi coagmentatorum; ſalvâ Tuâ de iiſdem cenſurâ, exiſtimem, vix tutò referri poſſe ad petrefacta, cùm valdè obſcurum ſit, an ulla Animalium aut ſtirpium pars talem unqvam figuram, partiumvè connexionem habuerit! Qvin ſimulacra illa Alveolorum mutuâ cuſpidum inſertione ſemet excipientium, conſpicuorumq; in lapide, de qvo qværis, ſicut alias

etiam

etiam lapidum figuras, puto, ſimpliciter peti debere, ex certo, primigenio, & qvaſi ſpecifico regi minerali-um, concretionis in Mineralibus Autorum, qvatenus juxta conniventiam, aut virtutem radiativam eorum, modificentur figuræ Foſſilium; dum materia ipſorum tenerrima adhuc eſt, & ſabuli ſemiliqvidi, æqvabilis, ſalium præſentiâ irrigui, & ad recipiendam qvalem-cunq; faciem externam indifferentis, conditionem ha-bet. Hoc modo intra gremium Terræ articulantur, ut ſic dixerim, Cornua Ammonis, Trochitæ & Entro-chi; hoc modo Cryſtalli é matricibus ſuis erumpunt conicè: hoc modo Fluores metallici, varii generis, in Miſniæ fodinis, ac alteribi, in corpora plura pyramida-lia facilè friantur; & Lyncurii, vel Belemnitæ ab axe per medium excurrente, circumqvaq; de ſe propagant æqvi-expanſos in ambitum radios; ut ex chymicæ Artis regno de Regulo Martis ſtellato nil adducam. Hæc omnia, niſi inſigniter erro, valdopere conſiſtunt in antè-dicto certorum ſalium regimine. De qvo-rum primigeniis figuris, & corporum inde reſultanti-um, nominatim figurá hexagonali, cubicâ pentagona-li, octaëdricâ, rhombicâ, in ſale cornu Cervi, in Nive ſexangulari, in Cryſtallo, Smaragdo, Adamante, Vi-triolo, caulibus, floribus, & foliis ſtirpium, alveolis A-pum, Nitro, Sale gemmæ, & Vulgari, pereruditè, proli-xèq; agit Wilhelmus Daviſſonus part. 4 philoſ. pyro-techn. cap. 30 pag. 184 ſeqv: paulò breviùs autem Kir-cherus, de Radiatione lapidum, ut in polygonas dege-nerent figuras; lib. 8. Mund. ſubterr. ſect. 1 c. 8 pag. 25. b.

& omnium breviſſimè Kergerus, lib. d. Fermentat. ſect.1. cap.5.pag.33. de ſalibus,figuram ſuam exactè obſervantibus; ut alios non tangam. Abrumpendum enim jam mihi Epiſtolæ filum eſt, & animus aliis curis dandus, in tantâ penuriâ temporis, qvod accedendo tranſit, & â qvovis mihi eripitur, qvicunq; vult. Qvapropter feſtinationi dabis, ſi qvid palato tuo aut expectatione minùs dignum invenies, de candore meo cæteroqvin, & Amore officioſisſimo perpetim ſecurus. Qvod ſupereſt, DEUM precor, ut vivas acfloreas, Præclariſſime Vir, utq; perennes feliciter in magnum Tuorum decus, ſplendorem Patriæ, rei literariæ augmentum! Scribebam Kiloni, die XII Novembris Anno Chriſti 1668.

Ampliſſ. Nominis T.

Cultor ſincerus, & Amicus officioſiſſimus, dum vivo,

JOH. DANIEL MAJOR, D. Anatom. & Botan. P.P. Reverendiſſimi & Sereniſſimi Epiſcopi Lubec. Medicus, & h. t. Academiæ Kilonienſis Pro. Rector.

Nobi-

Nobilis, Clariſſime & Experientisſime
DN. DOCTOR,
Dne, Cognate, Fautor & Amice obſervande,

OMnes homines, qvi ſeſe ſtudent præſtare cæteris animantibus, ſummâ ope niti decet, ne vitam ſilentio tranſeant, veluti pecora, qvæ natura prona & ventri obedienia finxit. Qvibus verbis bellum ſuum Catilinarium ncipit *C. Salluſtius*

riſpus Romana primus in hiſtoria.

Rectè igitur facis, Experientisſime & Clarisſime)ne DOCTOR, qvòd vitam ſilentio non tranſeas, ſed alento tuo, qvod divino munere Tibi eſt conceſſum, : qvod Servator neminem abſcondere vult, fœnere- s. Dolendum qvippe fuiſſet, ſi rariora illa, qvibus luſæum tuum ornatur, in illo tantùm latére debuiſ- ent, qvæ aliqvoties cum ſumma voluptate perluſtra- i, & qvæ cùm è peregrinis, iiſq; celeberrimis locis, Pa- vio, Venetiis & Principe Urbium Româ, ſeu Urbe uſonia, domiti qvæ caput orbis erat,

dux Tecum attuliſti, tum à Patre Tuo accepiſti,

Qvi pridem Hildeſiæ atq; aliis celeberrimus oris
Claret Chirurgus famâ ſuper æthera notus,

tum quæ Ipſe in Patriæ noſtræ Hildesheimii tractu
perqviſiviſti & inveſtigâſti naturæ ſcrutator curioſus.

Hujuſmodi ſunt ſceleta varia qvadrupedum, volatilium; Item hominis adulti & infantis XIV dies nati. Præterea hirundo & emberiza, ambæ niveæ, & alia ad Anatomen ſpectantia perrara. Metalla inſuper, mineralia, lapides & gemmæ. Item artificioſa: ex gemmis, nempe achate, jaſpide, ſardâ & lapide lazuli, avis, opere Muſaico, ùt vocant, eleganter diſpoſita; Cymba Grönlandica ex corio phocæ, cum remo, & veſtis ex avium maritimarum, vel potiùs marinarum, exuviis. Inprimis autem antiqvitates & numiſmata non tam multitudine, qvàm vetuſtate rarâ ſunt notanda & prædicanda. Inter cætera ſpectatu digniſſimus eſt ex ære numus Menenii Agrippæ, Conſulis Romani, cujus tempore floruit Hippocrates, qvi inter Medicos Græcos familiam ducit, & Philoſophus Democritus, qvi ſemper riſiſſe legitur, hominum nempe ſtultitiam, ante natalem Servatoris noſtri ferè ccccxxiix. Vid. Agell. N. A. Lib. XVII. C. XXI. Ex argento notatu apprime dignus eſt Siclus Abrahami cuſus, non fuſus, cum Hebraicis literis *Aleph & Schin*, qvæ notant *Abrahamum & Saram*, item vocibus *Zaken & Uskena* i. e. Senex & Vetula. In altero latere *Jod & Reſch*, qvæ denotant *Iſaacum & Rebeccam*, cum his voculis, *Bachur* i. e. juvenis, & *Ubſula* vel ùt aliive Bethula. i. e. Virgo. De hoc Siclo *Abrahami* etiam eleganter Johannes Mathesius in Sarepta ſua. Ex qvibus liqvet, Abrahamum hunc numum cudi curâſſe, in ſui, Uxoris, filii & nurûs memoriam, ùt putant Judæi,

Ex

Ex auro ſpectabilis eſt numus Zenonis, Imperatoris in Oriente, ſub qvo res literaria & ſtudia maximum ceperunt detrimentum, profectum ex incendio, qvo Conſtantinopoli *centum & viginti millia librorum* conflagrârunt. Qvo vix flebilibus forſan incendium fuit, poſt Regis Ægyptiorum Ptolemaei Philadelphi illam celeberrimam & toto orbe notam *Bibliothecam Alexandrinam, in qva ſeptingenta millia voluminum fuiſſe narrantur*, tempore C. Julii Cæſaris miſerrimè combuſtam. Alia rariora, qvibus Muſéum tuum eſt ornatum, jam non tangam. Crede mihi, Tractatûs hujus editio non tantùm Reverendisſimi & Serenisſimi Epiſcopi noſtri, Electoris Colonienſis &c, qvi, uti etiam Rex Daniæ & Norvegiæ Fridericus III, & Dux Holſatiæ, p. m. quorum Naturæ Technicothecæ, ùt vocantur, laudibus in cœlum extolluntur à Cl. Th. Bartholino & D. Sachs à Lovvenheim in Gammarologia C. III p. 49. huic ſtudio naturæ rariora in veſtigandi & perqvirendi clementiſſimè & magnopere favet, clementiam porro & gratiam, verùm etiam permultorum naturæ curioſum benevolentiam Tibi conciliabunt, eorumq; amicitiam Tibi parient. Zoilos, ſeu momos, vel Midæ aſſeclas, qvi ipſi nihil boni edere poſſunt, & aliis tamen invident, ùt canum latratum, non curabis: *Invidia enim comes eſt virtutis.* Pudeat illos, qvi optima ſua nonnunqvam inventa edere nolunt, & ea orbi literato & ſeris nepotibus invident. Laudabiliter hac in re ſeqveris veſtiga *Agricolæ*, & magni nominis Jeſuitæ, *Athanaſii Kircheri*, qvi non tantùm

aliis ſuis egregiis ſcriptis, qvalia ſunt, Ars Magna luci. & Umbræ, Obeliſcus Pamphilius, Oedipus Ægyptiacus, Itinerarium Extaticum cœleſte & terreſtre, Arca Noæ, Turris Babel, ſed etiam cariſſimo & doctiſſimo opere de *Mundo ſubterraneo* edito, ùt etiam notat ipſius PRÆNOMEN, conſuluit nominis ſui IMMORTALITATI. Qvòd ſi enim homo peregrinus *Agricola* patriam noſtram hiſtoriam de foſſilibus intactam ſibi relinqvendam non putavit, nefas eſſet, à filiis & incolis, qvi harum rerum αὐτόπται & oculati teſtes eſſe poſſunt, iſtas negligi & non curari. Sed nolo plura addere. Fac valeas, & in ſtudio hoc rariora perqvirendi pergas, qvod TE efficiet poſtgenitis clarum. Dabam è Muséo Hildesheimii A. O. L. MDCLXIX. die feſto Cathedræ Petri, qvi eſt XXII Febr.

Vid. G. P. Harsd. Jotham. c. VI.

Nob. Clarisſime & Experientisſime

Dn. D.

T. obſervantisſimus

Friderieus vom Hagen.

IN-

INDEX SECTIONUM ET CAPITUM.

SECTIO I. DE TERRIS.

CAP. I. De Marga & Medulla. pag. 1
II. De Argilla. 2
III. De Terra Fullonum & Tripela. 4
IV. De Creta nigra, Rubrica & Ochra. 5

SECTIO II. DE SUCCIS CONCRETIS.

CAP. I. De Sale & Nitro. 6
II. De Alumine & Vitriolo, 7
III. De Sulphure & Bitumine. 8

SECTIO III. DE LAPIDIBUS.

CAP. I. De Saxis. 9
II. De Silice, Pyrite & lapide Lydio. 11
III. De Marmoribus. 14
IV. De Gypſo & lapide ſpeculari. 16
V. De Hæmatite & Schiſto. 17
VI. De Morochto & Galactite. 18
VII. De lapide Samio ſimili, & Cryſtallo. 19
VIII. De Armatura. 20
IX. De Brontia & Cerauniâ. 21

X. De

X. De Belemnite. 24
XI. De Aëtite & Oſtracite. 29
XII. De Cornu Ammonis, lapide Novæ lunæ figurâ & Hephæſtite. 33
XIII. De Hieracite, Perdicite & Ophite. 36
XIV. De Ammonite & Rhombite. 37
XV. De Cochleis & Conchis lapideis. 39
XVI. De Trochite & Entrocho. 52
XVII. De Encrino & Pentacrino. 57
XVIII. De Pentagono, Hexagono & Triskæ-decagono. 58
XIX. De Trabibus lapideis & Ebeno Foſſili. 60
XX. De rebus petrefactis. 61
XXI. De Oſteocolla, Enoſteo & Unicornu foſſili. 67
XXII. De Calculis hominum 70

SECTIO IV. DE FONTIBUS NONNULLIS, QUI PRÆTER VULGARES IN NOSTRO TRACTU REPERIUNTUR.

CAP. I. De Salinis. 7
II. De fontibus annonæ caritatem prænunciantibus. 7
III. De fontibus malè olentibus & lethiferis. 7

FINIS.

SE-

SECTIO PRIMA
DE
TERRIS
CAPUT I.
De Marga & Medulla.

M*Arga* Mårgel eſt terra pinguis & ſpiſſa, utilis ad agrum fœcundandum. Variæ autem reperiuntur ſpecies, alia enim Terrena, alia Tophacea, alia Arenacea: qvæ rurſus differunt colore, lævore, aſperitate & figurâ, de qvibus *Agric.* lib. II. de nat. foſſil. *In noſtro Tractu*, qvâ itur verſùs occaſum, & *Inneram* fluvium, in radice collis *Columbina*: *Alfeldæ* in radice montis, qvi eſt, verſùs ortum æſtivum, *Tophacea candida*: *Agric.* l. c. Item *candida arenoſa friabilis Kentman*. pag. 5. *Candida & lapidoſa in lapidicina Galgenbergica*, qvæ exinde nomen ſortita eſt, & vocatur noſtro idiomate de Mervel-Kuhle. *Marga.* *Columbina.* *Candida.* *Tophacea.* *Arenoſa.* *Lapidoſa.*

Medulla Saxi, Medulla lapidea, Stein-Marck/eſt ſpecies margæ, & qvaſi terræ qvidam adeps, aut veluti glandula in corporibus ibi denſante ſe pingvedinis nucleo: & interdum ita *fluida* & *alba*, ut medullæ oſſium ani- *Medulla* *fluida*

 mantis

mantis non diſſimilis videatur eſſe; ſæpius eſt dura, qvæ pota, ſangvinis per ora venarum profuſionem ſiſtit; omninoq́; qvas *Samia* vires habet. Reperitur in venulis commiſſurisq́; ſaxorum, tum maximè in ipſis includitur ſaxis *Agric.*l.c. in Lapidicina am Stein-Berge; & in *Galgenbergica*, candida *farinaria* Mehl-Erde/ farinæ enim inſtar ſubtilis eſt. Ibidem candida *dura*. Et in *Gaode lapide* dura, friabilis, varians colore.

farinaria

dura

CAPUT II.

De Argilla.

Argilla

ARgilla, *Terra figularis*, Thon/ Haffner oder Töpfer-Erde/ eſt terra tenax, qvæ in qvamvis partem ducta, non abrumpitur, neq; exſiccata dehiſcit: Varia autem ſunt genera; qvædam enim nobiliores ſunt & tenujùs duci poſſunt, qvædam minùs, ſecundùm qvam & vaſa, qvæ ex iis fiunt, differunt: apud antiqvos nobilis fuit *Samia*, cui qvo ad ſubſtantiam ſimilis non longè ab *Hasda pago* ad molam frumentariam reperitur in loco abrupto *Agric.*lib.v.foſſil. viliores, item viliſſimæ, exqvibus lateres fiunt, paſſim in toto tractu noſtro.

Terra Samia

Ex argilla etiam Ægyptii olim *Idola* conficiebant, & in ſingulare ſanctitatis teſtimonium, Cadaveribus exenteratis & balſamo oblitis unà cum aliis rebus includebant. Tale ab Antiquario Patavii accepi gleſto coeruleo incruſtatum, in parte anteriore & poſteriore characteribus ſubnigris Ægyptiacis ornatum, caput

peplo

det, ſicut *candida* in *Hildesheimio* ad *Haſdam pagum*: & ibidem *rubigine infecta.* Tales autem terræ non rarò ſunt aſperæ.

CAPUT IV.

De Creta Nigra, Rubrica & ochra.

CReta *nigra*, Schwartze Kreite/ eſt terræ ſpecies, qvâ loco rubricæ fabri lignarii utuntur, non diſſimilis *Pnigitæ* à Pnigeo vico LibyæMareotidis appellationem trahens, modicè pingvis, rara, modò mollis, modò dura & acris, hæc madefacta, illa ſicca & ex ſe lineas producit; reperitur in *foſſa mœniorum*, qvà ſpectat ſeptentriones *Agricol.* l. c. *Creta nigra.* *Pnigites.*

Rubrica, Rötel/eſt terra rubra, qvâ pictores & fabri lignarii utuntur. Petebatur olim optima ex Cappadocia, *Synopis*, â Synope Ponti urbe nominata, Lemno, Africa, Plinio *Cicerculum* dicta, & Balearibus inſulis: Sed *Synopis* reliqvis præferebatur, qvæ & Medicis erat utilis: Nunc etiam reperitur variis in locis Germaniæ & in *noſtro tractu* charadra ad aſcendentis dextram, *gleboſa*, colore multùm rubro, bono ſucco, ſincero ſapore, qvod facilè deprehendit lingva; nam ad eam adnota butyri inſtar liqveſcit. *Agric.* l. c. *Rubrica.* *Synopis.* *Cicerculum*

Ochra (voce peregrina *Sil*) Ocher=Gelb / Berg=Gelb/ eſt terra lutea, pictoribus nota. Qvondam optima erat Attica, nunc effoditur in Hungaria & multis Germaniæ locis, non ſolùm inter metalla, ſed etiam in propriis venis, & ad flumen *Ocram*, unde nomen habet, & vocatur die Ocher / & in *noſtro tractu inter urbem & an-* *Ochra.*

trum â Nanis appellatum, qvæ propiùs ad glebam luteam, qvàm ochram accedit: ea ex cruſtis conſtat. Item inter *Alfeldam* & *Eimbeccam*; qvalis interdum oſtracorum ſimilitudinem refert. Et qvà itur ex *Haſdapago* ad *Oppidum Sarſtedam*, reperitur fiſtularum ſimilis. Ex plumbo nigro tam diu vi ignis uſto, donec colorem luteum acqviſiverit, fit *Ochra factitia*, qvæ pictoribus pro nativa, in uſu eſt, Germanis Bley-Gelb. Tranſit etiam *Ochra*, in fodinis & ad flumina, aduſta calore terræ aut Solis, in rubricam nativam, item ex *ochra* arte aduſta fit rubrica fabrilis.

Ochra factitia.

SECTIO SECUNDA
DE SVCCIS CONCRETIS
CAPUT I.
De Sale & Nitro.

Sal.

SAl Saltz Vulgò vocatur, qvo in cibis utimur, eſtq; vel *naturalis*, vel *artificialis*; ille â natura gignitur, vel in terra, vel extra eam; hic fit è ſalſis fontibus, qvorum aqva diu excocta in ſalem vertitur, utì qvotidie videre licet in oppido Saltzliebenhall / qvatuor milliaria â noſtra civitate *Hildesheim.* diſſito: item in altero Saltzdetfurt / qvod unum milliare ſaltem diſtat.

Nitrum, qvod â Nitria oppido Ægypti, ubi primò fuit inventũ, & olim in magna copia conficiebatur, qvidam denominari putant, vocatur etiam *Salpetræ*, Salpeter/ eſtq; ſpecies Salis, & res ipſi cognata, naſcitur in terrâ ſui generis, & ad muros & petras, lanuginis inſtar ſolet efflorеſcere, ex ſpeluncis etiam, cameris cuniculorum & cellis vinariis & cereviſiariis, ſtiriarum modo, dependet, ex qvibus decidens adhuc liqvidum in terram, ac ibidem, inſtar ſpumæ, concreſcit, propriè *Aphronitrum* dicitur: Tales ſtirias brachii ferè craſſitie & longitudine candidas & translucentes vidi Anno 1656. *Leodii* in magna copia, è porta S. Walpurgis dependentes. Apud nos paſſim ad muros & parietes conſpicitur; imò interdum ab ipſo corroduntur. Jam maximè in uſu eſt, qvod coqvitur ex terra pura & ſalſuginoſa, è ſtabulis & ovilibus eruta. *Nitrum.* *Aphronitrum.*

CAPUT II.

De Alumine & Vitriolo.

ALumen, Alaun/ eſt ſalſugo terræ corrivatum hyeme, æſtivis ſolibus maturatur: aliud autem *natura*, aliud *ars* facit, & qvidem utrumq; ex aqva terraq; aluminoſa, vel ſaxo aluminoſo; rarò enim reperitur purum, inprimis in Germania, ſicut apud nos in *foſſa mæniorum*, qvâ parte ad occaſum ſpectant, repertæ fuerunt, *paucæ glebæ, nucis juglandis magnitudine*: & qvidem candidæ, rotundæ, cavernulis refertæ *Agricol.* lib. II, de nat. foſſil. item *Terra aluminoſa, in qva ligna & oſſa* *Alumen.*

oſſa animalium orta & in lapidem mutata. id lib. VII. qv
terra aluminoſa non facilè imbribus diluitur. id. lib. x

Vitriolum *Vitriolum*, chalcanthum, Atramentum ſutoriu Kupfer-Waſſer/ eſt qvaſi æris qvædam efflorescentia vel *naturale*, qvod ſponte â naturâ fit ex aqvâ Sory, M lantheriâ & chalcitide, vel *artificiale*, de qvibus *Agric* lib. III. foſſ. Reperitur apud nos, teſte *Kentmanno* pa 81. *Pyrites* gleboſus, atramenti parens, Ein grawer K pfer-Stein / daraus täglich / ſo er am Wetter liegt / häuff Kupfer-Waſſer träufft.

CAPUT III.

De Sulphure & Bitumine &c.

Sulphur. SUlphur, Schweffel/ eſt pingvedo qvædam terræ p temperatam decoctionem ſpiſſa facta, & indura Eſtq; duplex, *Nativum* & *factitium*. Nativum, foſſile & vivum, qvod & Græco nomine apyron di tur, reperitur non procul à noſtro tractu ſatis elegan aureum & ferè pellucidum; apud nos etiam interdu coagulati ſudoris inſtar, in lapidum rimis conſiſt ſæpe foris lapidibus adhærere conſpicitur, ut pō decuti, tales lapides reperiuntur *in fonte ſulphurato* *Hasdam pagum* limo obducti, qvi deraſus & exſiccat ſulphur eſt. *Agric.* lib. I. de iis qvæ effl. ex terra.

Bitumen. *Bitumen* Berg-Wachs / eſt ſuccus pingvis & infla mabilis terræ. Eſt autem duplex, *liqvidum* & *conc tum*, utriuſq; aliqvot ſpecies reperiuntur in *noſtro tr ctu* & in vicinia.

Liq

Liqvidum nigrum in paluſtribus locis, circiter tertium lapidem â *Burgedorfo: in nigro rufum* effluit è fonte, qvi eſt in radice montis *Deſteri*, diſtans ab *Hannovera* circiter qvindecim millia paſſuum, verſùs meridiem, non rectâ, ſed ad occaſum, qvod bitumen clariſſimæ fontis aqvæ innatat, *Agric:* l. c. in noſtro tractu prope *Obergam*. *Liqvidum.*

Concretum, cujus ſpecies eſt *ſuccinum*, qvod non ſolùm ad littus maris colligitur, ſed etiam è terra effoditur, ut in *Deſtero monte*. *Agric.* lib. IV. foſſ. *Lithanthrax*, *Carbo foſſilis*, Stein Kohl/ prope *Hemmendorfium*, in ſylva, qvæ dicitur noſtrâ lingvâ Oſterwold. *Ceſpes bituminoſus*, Torff/ prope *Hannoveram*. Terra *ampelitis*, qvòd vermes oculos vitium rodentes enecet, dicitur & *Pharmacitis*, qvòd præ cæteris terris efficacem habeat vim medendi; eſt terra nigra, exiguis piceæ carbonibus ſimilis, aſſulatim ſubſciſſilis, æqvaliter ſplendens *Agric.* l. c. reperitur in *lapidicina Galgenbergica*. *Concretum.* *ſuccinum.* *Carbo foſſilis.* Torff *Ampelitis* *Pharmacitis*

SECTIO TERTIA
DE LAPIDIBUS

CAPUT I.
De Saxis.

S*Axum* eſt lapis magnus, ex impuriore materiâ lapideſcente ortus, colore qvidem vario, ſed obſcuro & minùs grato, ex qvo interdum integri mon- *Saxum.*

tes & rupes conſtant; ſunt autem multæ differentiæ ſaxorum.

Arenarium. *Saxum arenarium* Sand-Stein / dicitur, qvod aſperum & ex arenis compoſitum eſt. Aliud autem eſt ex craſſioribus firmiter compactis, aliud ex tenuiſſimis, qvod aliqvando ita molle, ut digitis teri poſſit. In *lapidicinis*, qvæ ſunt in montibus, ante portam *Hildesh.* qvam vocant Damm Thor/ qvi dicuntur à noſtris der Stein-Berg/ und der Krehla/ & paſſim in toto tractu.

Calcarium. *Saxum calcarium* Kalk-Stein / ex qvo violentiâ ignis calx fit. Tale candidum effoditur auff dem Knebel/ qvod varia conchylia in ſe continet. Non procul ab hâc lapidicina infoſſa in copia creſcit, *Damaſonium* nothum Dodon. De floribus *calceolus Mariæ*. *Helleborina* punicea ſeu ferruginea *Dalechamp*. Helvetii Ancken Ballen nominant *Camerar*. Hort. med. p. 54. noſtrates leven Fruen Pantuffeln.

Calceolus Mariæ.

Cinereum durum. *Saxum cinereum* durum, qvo viæ ſternuntur, Pflaſter Stein/qvod non rarò cornua Ammonis, conchas, mytulos & alia in ſe continet, eruitur prope *Hildesheim.* auff dem Rotz-Berge.

Tophus. *Tophus*, *Porus* Toffſtein/ Tugſtein/ eſt poroſus & foraminibus plenus, unde levitate pumici ferè ſimilis eſt, intra terram aliqvando ita mollis, ut ſerrâ ſecari poſſit, & interdum cochleæ naturales in eo reperiuntur; exſcinditur prope *Alfeldam*.

Oſtracites. *Oſtracites* Topffſtein / Scherbenſtein / eſt ſpecies ſaxi cruſtoſi, cui antrum, qvod â nanis nomen habet, inciſum eſt, vocatur vulgò â colore rubro, de Rohe Stein/

de qvo *Agric.* lib. 5. de nat. foſſ. verùm (inqvit) ad cutem lævigandam, & pilos amovendos convenit *Oſtracites*, ita dictus, qvòd teſtæ ſimilis ſit; eum juniores Græci λιθόϛρεον videntur nominâſſe, ut ab oſtracorum teſtis diſtingverent: veteres & *Ceramiten*, qvum teſtæ habet colorem, & *cheramiden*, maximè qvum eum cœruleæ bullæ cingunt; ex cruſtis conſtat, facileq; findi poteſt; digitis percuſſus, tanqvam olla, ſonitum edit; reperitur in vicinia *Hildesheimii*, circa antrum â nanis appellatum, colore ſubrubicundus. Eum tractum, ùt dixi, qvondam arſiſſe multa indicant. *Oſtracites* autem exſiccat & adſtringit; idcirco drachmæ pondere cum vino potus continet menſtrua; ex aqva verò illitus ſedat mammarum inflammationes, & ulcera, qvæ ſerpunt paſcendo, ſiſtit.

Ceramites. Cheramides.

CAPUT II.

De Silice, Pyrite & Lapide Lydio.

SIlex Kieſelſtein / eſt lapidis genus duriſſimi, variiſq; coloribus, ſed obſcuris, â natura tincti; reperiuntur enim albi, rubri, flavi, virides, variegati: qvales elegantes redux Româ ad littus maris Adriatici collegi. Præter colores etiam variæ impreſſiones & figuræ, ùt Silex apud *Kircher.* tom. II. mund. ſubterr. p. 31. Cui figura Beatæ virginis cum Filio in brachiis impreſſa. &c. Multæ ſpecies reperiuntur in *Sabuleto.*

Silex.

Pyrimachus weiſſer Kießling/Flußſtein/eſt ſpecies ſilicis colore albo & trans lucido, plerumq; liqvabilis; ex

Pyrimachus.

his vitrarii vitra, & qvi artem nôrunt, factitios lapides conficiunt: reperitur in *ſabuleto*; vulgò de Sand Kuhle/ & ad ripas.

Pyrites. *Pyrites* Feuer Stein / eſt lapis, qvi chalybe percuſſus copioſè ſcintillas ignis edit; neq; hic caret luſu naturæ, reperitur enim inter urbem & arcem *Steurvvaldam* *Pyrites* conchæ figurâ, & in foſſa, qvæ ſpectat ad ſeptentriones, ubi etiam *uvæ* ſimiles reperiuntur. *Agric.* lib. x. foſſ.

Coticula. *Coticula, Lapis lydius, Heracleus*, à locis, ubi reperiebatur, ita nominatus, Probier-Stein/ eſt lapis, qvo probatur aurum & argentum; Reperitur *apud nos* in rivis. *Agric.* lib. v. foſſ.

I. *Silex ſubflavus, impreſſionibus qvaſi Solis plenus.*

II. *Silex exactè ſphæricus.*

III. *Pyrites referens avem apodem capite canino.*

IV. *Silex cinereus multos alios parvos colore variantes, in ſe continens; Hi omnes reperti ſunt in ſabuleto.*

V. *Coticula; ad ripam.*

CA-

I
II
III
IV
V

CAPUT III.
De Marmoribus.

Marmor. MArmor Marmelſtein/ eſt lapis inſigniter durus, & ſi poliatur ad ſplendorem ſuſcipiendum aptus. Pro varietate colorum, varia ſunt genera, qvæ vel uno colore prædita ſunt, ut alba, nigra, rubra &c vel variis ſimul mixtis. Ex talibus marmoribus vari egatis peregrinis artificioſa qvædam in noſtra civitat conſpiciuntur, de qvibus *Agricola* lib. VII. de nat. foſſil At aliqvot (ſc. marmor, inqvit) nigris venis tanqvan rivulis qvibuſdam cœruleis, lividis, candidis irrigatur Cujuſmodi *columna Hildesheimii* conſpicitur in æde *Di vi Michaëlis*. Et paulò pòſt; at *Porphyrites*, Si ei candi da puncta interveniunt, ex argumento *Leucoſtictos* no minatur, ex qvo eſt *Hildesheimii* vas ovatæ figuræ, ipſ *Hydriam Cananæam* vocant, qvod in æde *Divi Michaëli* partim argento inaurato circundatum, dependet.

Porphyrites. Leucoſtictos. Hydria cananæa.

Hydria hæc Anno 1662. in renovatione Eccleſiæ, â ſtructo ribus ex incuria eſt fracta, ex qva particulam adhuc poſſideo Et iterum: *Hildesheimii* verò in templo *ſancti Spiritû* ſuggeſtum eſt marmoreum, ubi *columna* qvædam colo rem habet in nigricante ſangvineum, & velut fluctu ans acer criſpum. Eſt adhuc alia columna in *Eccleſi cathedrali*, Armen-Sûl / vocata, conſtans ex marmor ſpadiceo, de qva vid. *Henr. Meibom.* Irminſulam.

Armen-Sûl.

Florentinum Marmor. Præ reliqvis autem maximè ludit natura in *marmor Florentino*, id enim colorum varietate jam civitates jam

Dendrites Hetruria.

Ein Milchfahler Marmel-Stein von Florentz/in welchem ein natürlicher grawer Baum.

jam turres, montes, flumina, arbores, ſylvas & nube
exhibet, non aliter, ac ſi ingenioſi pictoris penicill
picta eſſent; qvalia aliqvot genera Florentiæ mih
comparavi, ex qvibus unum montes, rupes, prærupt
turris, & civitatis rudera cum aliis ruinis repræſenta
Crux in nubibus verò ſubcinereis *crux* ignea portenti inſta
Arbor in marmore. apparet: alterum verò lacteum, *arborem* cineream aln
ſimilem accuratè præbet; Ob ſingularem elegantiam
utriuſq; figura adjecta eſt.

Marmor Hildesh. Ad *noſtrum tractum* qvod attinet, ille, teſte *Agrico*
lib. VII. foſſ. marmore etiam non caret; reperitur eni
in eo *marmor candidum Ebori ſimile*; *In cinereo candidu*
effoditur ultra montem *Mauritii*, qvod confractum, l
pidis judaici inſtar nitet. In ejuſdem tractûs colle,
qvidem in ejus radice, non longè ab *Innera* fluvio, r
Varium. peritur *marmor colore varium*, ſed qvod ſemper inclin
ad cinereum, aut fuſcum, ex cruſtis conſtat, ejuſq; cu
tis, plerumq; eſt tuberculis plena, & raró duabus unci
craſſior eſt, lapidi aut ſibi ipſi attritum, cornu uſti vir
olet, ſed magìs ſeqvens nigrum & qvod ei ſubeſt r
fum. In ejuſdem tractûs exteriore parte antri, â *nan*
appellati, ad ingredientis ſiniſtram invenitur *marm*
Nigrum. *nigrum, candidis*, ſed tenuiſſimis venis diſtinctum. Ib
dem etiam *rufum*, ſed nigrum ſuperiorem, rufum inf
riorem locum occupat.

CAPUT IV.

De Gypſo & Lapide Speculari.

Gypſum. G*ypſum*, Gyps/ Sparkalck/ eſt reſcognata calci, ſe
non ita calida, calx enim reſtincta, humore al

qv

qvo acqvirit colorem; gypſum autem reſtinctum non. Ruland, lex. alchem. pag. 247. Ex variis lapidibus variorum colorum fit gypſum, uſti verò album acqvirunt colorem. Reperitur apud nos *gypſum candidiſſimo ebori non diſſimile*, Gyps wie ein Helffenbeyn. *Agric.* l. v. foſſ. *Kentman.* p. 25. *in candido cinereum*, qvod marmoris modo nitet *Agric.* l. c. *gleboſum molle ſacharo ſimile*, einem ſchönen Huet-Zucker gleich / *Kentm.* p. 26. qvod magis terræ ſpeciem præ ſe fert, qvàm lapidis, etenim adeò friabile eſt, ut digitis in pulverem teri poſſit *Agric. Cinereum* ex multis cruſtis conſtans. *Kentm.* l. c. *Eboriſimile.* *in candido cinereum.* *ſacharo ſimile.* *Cinereum.*

Lapis ſpecularis, *Selenites*, Glacies Mariæ, unſer lieben Frauen Eys / eſt gypſo cognatus, ſicuti enim arte ex lapide ſpeculari fit gypſum, ita interdum natura contrà ex gypſo facit ſpecularem lapidem. Effoditur qvidem apud nos, ſed paucus *Agric.* lib. v. foſſ. *Lapis ſpecularis.*

CAPUT V.

De Hæmatite & Schiſto.

HÆmatites, Blutſtein / ita dictus eſt, vel qvòd ſangvinei coloris ſit, vel qvòd ſangvinis fluxum ſiſtat, vel qvòd attritus aqvariis cotibus reddat ſuccum ſangvineum. Qvi *apud nos* reperitur, ferè ſemper eſt *gleboſus*, & cavernulis interdum plenus. Inter *antrum* & *charadram* natura ex *Oſtracite* facit *hæmatiten*. *Agric.* l. v. foſſil. *Hæmatites.*

Schiſtus eſt lapis hæmatitæ cognatus, nominatur verò ſchiſtus à Gr. χίζω findo, ſcindo, non qvòd aut fiſſus *Schiſtus.*

 ſit,

ſit, aut omnis facilè findi poſſit, ùt non poteſt, ſed qv
videatur qvodammodo eſſe fiſſus; mutuâ enim ſ
rum partium compoſitione, qvæ ligni inſtar recta c
verunt, ſimilis eſt ammoniaco ſali. Gignit hos la
des Saxonia ſcilicet in tractu *Hildesheimio*, ultra mo
tem *Mauritii*, & qvidem in vena obliqvè dilata
Agric. l. c.

Ego hîc reperi lapides cinereos ſatis ponderoſ
ſciſſiles, figurâ variantes, qvos ſchiſti ſpecies eſſe pu
Reperitur etiam inter *antrum*, qvod ex nanis nom
habet, & *charadram* alius *lapis fuſci coloris ammoniaci ſ*
inſtar ſciſſus, tubercula ſuperius habens clavorum capiti
ſimilia: & ad *Haſdam pagum* alius huic non diſſimil
niſi qvòd candidus ſit, & careat tuberculis *Agricol.* l

CAPUT VI.

De Morochto & Galactite.

Morochtus. *Morochtus*, Milchſtein/ eſt lapis candidus & mol
ac facilè liqveſcens, utilis veſtibus dealbandi
qvia uſum calami ſcriptorii præſtat, aut line
albas, ut creta ducit, *leucographida*, qvia candidus
mollis, *leucogæa*, ideſt terra candida, qvia ſuccum em
tit lacteum *Galaxias* dicitur *Agric.* lib. v. foſſ. reperit
in *lapidicina Galgenbergica*; unà cum terra *Alfeldæ* eff
ditur.

Galactites. *Galactites* Germ. etiam Milchſtein/ eſt lapis Cinereu
parùm differens â *Morochto*, lacteum tamen ſuccu
reddit, guſtu dulcem; eruitur è foſſa arenaria, qvi ſi
gul

gulis annis ex lacteo & glutinoſó ſucco capit incrementum, unde nonnulli magnitudine capitis pueri ſolent inveniri. Cum aqva vel vino lac auget. *Agric.* l. c. Infantium collo alligatus ſalivam facere dicitur & in ore liqveſcere, memoriæ tamen nocere *Plin.* *Galactites niger*, cotibus attritus ſuccum lacteum reddit; erutus exfoſſa arenaria *Hildesheimiana* ein ſchwartzer Milchſtein *Kentman.* p. 25. *Niger.*

CAPUT VII.

De Lapide Samio ſimili & Cryſtallo.

Samius lapis, (in qvit) *Agric.* l. v. foſſ; in terram Samiam reperitur incluſus, qvo ſua opera poliunt aurifices. Candidum & ſubdurum excellere bonitate *Dioſcorides* tradit: ex qvo intelligimus & alterius coloris & molles inveniri, qvibus aſſimiles ſunt *Hildesheimii* lapides non longè ab *Haſda* pago ad molam frumentariam, in loco abrupto reperti. Naſcuntur autem in venulis terræ pingvis & glutinoſæ, *Samiæ*, qvod ad ſubſtantiam attinet, ſimilis. Atq; hi qvidem ſunt cinerei autpallidi: interdum molles, interdum ſubduri: pleriq; omnes plani, ex cruſtis conſtant, intus nitentes, extrinſecus aſperi: qvare etiam ipſi auro poliendo utiles. *Samius lapis.*

Cryſtallus Cryſtall / à glacie nomen habet, & eſt gemma tranſparens, aqvam in glaciem congelatam referens: qvare aliqvi ex glacie natam volunt, ut *Plin.* *Scalig.* exerc. 119. *Laurent*, *Pignorius* Epiſtol. Symbol. Epiſt. 15. *Cryſtallus.*

qvem tamen in eam ſententiam trahit fragmentum cryſtalli, qvod vidit, in qvo guttula aqvæ, qvæ gemmæ penetralia obſidebat, ſemper ſaliebat, utcunq; vertebatur, unde aqvam & glaciem ſic induratam, & firmitatem eam accepiſſe putat. Vidit etiam pilos, feſtucas, muſcum virentem, Cryſtallino lapidi incluſos.

Naſcuntur autem *Cryſtalli* ut plurimum hexagonâ, qvandoq; pentagonâ figurâ, imò globoſâ & rotundâ qvi vulgaribus duriores ſunt & pro Pſeudo adamante habentur *VVorm.* in muſ. pag. 99. Talis informis ante paucos annos erutus in agro *VVincenburgenſi*, & ad Illuſtriſſ. & Sereniſſ. Electorem Colonienſem miſſus qvi ſuum gemmarum ſcalptorem, in certam aliqvam figuram ſcindi juſſit, qvem Rever. Dn. Johannes Verberus Sereniſſ. Electoris Diaconus Anno 1666. mihi monſtravit, qvi cum Adamante Bohemico certabat; magnitudo autem & figura hæc eſt.

Cryſtallus Hildesh.

CAPUT VIII.
De Armatura.

Armatura.

Armatura Ein Harniſch / ferri politi aut æris ſimilitudinem gerit, at neutrum metallum non modò non

non eſt, ſed ne tantillum qvidem illius ex eo poteſt confici: Verùm eſt veluti naturæ rudimentum, ea me-talla facere diſcentis; lapis verò, qvi tandem fuerit hâc armaturâ indutus, *Hoplites* Græcè dici poteſt. Armari autem ſolent varii lapides, ut belemnites, Cornu Ammonis, lapis novæ lunæ figurâ, conchites &c. Et in foſſa mœniorum, qvà ſpectat ſeptentriones, lapides armaturâ ſic ornati, ut auro conſperſi videri poſſint. *Agric.* lib v. foſſ. *Hoplites.*

CAPUT IX.

De Brontia & Ceraunia.

BRontia, Ombria, Lapis bufonum major, groſſer Kröten Stein / eſt lapis ferè dimidiati globi figurâ, rarò oblongâ, colore modò fuſco, modò cinereo, modò ſubviridi &c. Interdum ovi magnitudine: ſed ſæpius minor: aliqvibus ſunt bini circuli, qvaſi qvidam moduli, â qvorum ſuperiori qvinæ lineæ eminentes æqvalibus inter ſe ſpatiis diviſæ, procedunt ad inferiorem, qvarum ſingulæ utrinq; ſtriam habent: totidem rurſus lineæ eminentes à ſuperiori circulo per media ſpatia deſcendunt ad ſtrias proximas. Inter has autem ſemper ſunt humilia ſpatia qvadrata. Aliqvi verò tantummodo habent has poſtremas qvinas lineas deſcendentes, cum multis tranſverſis, & ſpatiis non admodum longis. Reliqva autem media ſpatia tota eminent, carentq; & lineis & ſtriis: nonnulli eodem modo ſe habent, niſi qvòd linearum loco habent ſtrias, & qvòd ſpatia tranſverſa enimeant, *Agric.* l. v. foſſ.

Brontia. Ombria. Lapis bufonum major.

foſſ. Ego duos hîc appono in *tractu noſtro* repertos vid. fig. I. & II.

I. *Eſt ex materiâ ſiliceâ, ex parte candidus, ex parte ſubfuſcus, in apice modulum roſæ figuræ habens, à qvo qvinq; lineæ duplicatæ, qvæ ex parvis ſtriis tranſverſis conſtant, deſcendunt uſq; in centrum planæ ſuperficiei.*

II. *Eſt major ſemidiaphanus, colore fuſco conſtat ex materia pyritæ, in apice modulus cavus exſtat, à qvo lineæ ut in priori procedunt. In utroq; media ſpatia eminent.*

Ceraunia. *Ceraunia, Ceraunius lapis,* Donnerſtein/ Donner Keil/ ex eo nomen invenit, qvòd cum fulmine è nubibus decidere ferè omnium ſit opinio: licèt autem multi hoc negent, reperiuntur tamen Viri fide digni, qvi obſervationibus ſuis hoc ſatìs luculenter affirmant, inter qvos *Kentmannus*, qvi qvatuor *Cerauniis* habuit, qvarum *prima* Anno 1544. *Viennæ* in domum per cellam Vinariam impetu fulminis duodecim ulnas in terram adacta: fuit autem nigra, magna, ponderoſa, formâ cunei, in parte latiore perforata. Longitudine digitorum novem, latitudine qvatuor, pondo trium & dimidii; *huic pondere, figurâ & magnitudine, ùt ovū ovo, ſimilis*

eſt

I

II

I. II.
Brontia.

III.
Ceraunia.

III

eſt, qvæ exſtat inter cætera rariora in muſæo meo. *Secunda*
Anno 1560. *Torgæ* per molam, qvæ â ventis agitatur,
magnâ vi trajecta. *Tertia* prope *Jleburgum*, tribus à
Torga miliaribus ingentem qvercum diviſit. *Qvarta* in pago *Siptio* agri Torgani in arborem vi fulminis
immiſſa. Ceraunia autem varias figuras refert, ùt Pyramidis, mallei, ſecuris, clavæ &c. Aliqvando ſunt
perforatæ, ut ſuprà illæ qvatuor fuerunt, aliqvando
non: Colore etiam variat; eſt enim nigra, obſcura, cinerea, lapidi ſerpentino ſimilis, qvalis etiam apud me
eſt. *In noſtro tractu* ante aliqvot annos ad ripam fui
inventa nigra, qvæ conſtat ex materia ſilicis, & qvidem illius, qvi lapidis lydii vices ſupplere poſſit. vide
fig. III.

CAPUT X.

De Belemnite.

Belemnites. Dactylus Idæus.

B*Elemnites* à voce Græca τὸ βέλος ſagitta, jaculum
Dactylus Idæus, qvòd in monte Ida reperiatur & di-
gitum repræſentet, Germ. Alpſchoß/Alpſtein/figur
eſt ſagittæ ex ampla radice in aciem tenuiſſimam ve
obtuſam deſinens. Ferè omnibus â natura ine
qvædam qvaſi rima, qvâ fit, ut facilius in longitudi-
nem diffindantur. Saxones vocabulo ex Ephialte &
ſagitta compoſito nominant, potumq; contra ejusmo-
di ſuppreſſiones & noctis ludibria, valere dicunt, ac fa-
cinationibus ſuccurrere; qvando pellucet *Lyncurium*

Lyncurius.

Germ. Luchsſtein nominant, & ex urina Lyncis fier

falſ

ſalſò exiſtimant, hic paleas aliaſq; res minutas, ùt ſuc-
cinum, allicit, niger *coracias* aut *corvinus* lapis Raben-
ſtein vocatur. Varii in *noſtro tractu* reperiuntur tam
colore, odore, qvàm magnitudine: item nonnulli ar-
maturâ ſunt veſtiti, alii vacui; alii rurſus gravidi, qvi
vel terram, vel arenam, vel alium lapidem inſe conti-
nent, alii non; hi *mares*, illi *fœmellæ* â noſtris lapidariis
appellantur, de qvibus ita *Agric.* lib. v. foſſil. *Belemnites*
(inqvit) aut eſt cinereus aut candidans, aut in rubro
niger, qvi omnes inveniuntur *Hildesheimi*; uſtus vel
candidus fit, vel in candido cinereus. Uterq; reperi-
tur inter *urbem* & arcem *Mariæburgum* in marmore an-
tri, qvod à nanis appellant, ad ſiniſtram; nam locum
illum qvondam arſiſſe alia mulla, præter hujus lapidis
odorem indicant; qvin aureâ armaturâ non modò be-
lemnitem in foſſa mœniorum generatum ortu, ſed
ejus radicem conveſtit intrinſecus, qvæ armatura ſine
arte mirificè nitet, atq; imaginem inſtar ſpeculi reddit.
Belemnitæ autem ſi confricentur, ex eis qvidam olent
cornu bovis limatum, aut uſtum, ut in marmoris ejuſ-
dem odoris commiſſuris nati: aliqvi ſine odore ſunt,
ut reliqvi. Diverſa verò ipſis eſt magnitudo. Cùm
enim maximis eſſe ſoleat digiti longitudo & craſſitu-
do, ut in foſſa mœniorum repertis, qvà ſpectat ad ſe-
ptentriones, interdum ſeſqvipedis longitudo, brachii
craſſitudo.

Coracias.

Kentmannus pag. 34. Septem ſpecies habet, ex qvi-
bus qvatuor priores & ſeptima ſive ultima ex noſtro
tractu ſunt, & ita ab eo deſcribuntur: 1. *Belemnites ma-*

gnus cinerei coloris, fricatus, olet cornu bovis uſtum & terram in ſe continet candidam, ein groſſer grau Alpſchoß / ſo man ihn reibet / ſtincket er alß gebrant Horn 2. *Parvus* ejuſdem coloris, terram ſubcineream in ſ continens. 3. *Magnus*, arenam in ſe continens, qv non olet, qvando fricatur. 4. *Parvus*, qvi terram can didam in ſe continet, ſed non olet. 7. *Candidus*, qva uſtus eſſet, continet in ſe lapidem nigrum & durum eſt optimi coloris, nec multum differt ab odore alb ſuccini, gebranter Alpſchoß / der wol reucht wenn man ih reibet / iſt in der Erden verbrant.

Ego autem ſeqventes partim in ſabuleto, partim verò prop antrum, qvòd â nanis nomen habet, reperi, qvos ſecundum f guram & magnitudinem appono.

I. *Belemnites magnus cinereus, plenus cruſtâ ſubcandidâ tectus, cum ſtriis qvæ â centro uſq; ad extremitatem tendunt; figura ferè eſt cylindri parùm compreſſi, fricatus olet cornu uſtum.*

II. *Subcinereus ex ampla radice ſtriata in tenuem aciem deſinens.*

III. *Ex nigro cinereus, cum radice rotunda, non ſtriata.*

IV. *Parvus, niger & ferè pellucidus, abſq; rima.*

V. *Fra-*

II
III
IV
V
VI
VII
VIII
IX
X
XI
XII
XIII

V. *Fragmentum candidi qvaſi uſti.*

VI. *Magnus ex nigro cinereus, paßim cruſtâ tect⁹, terram luteam in ſe continens.*

VII. *Cinereus totus pervius, ut ſtylus poßit transmitti.*

Ein Alpſtein/ſo durch und durch holl.

VIII. *Cinereus ſemiconcavus, carie plenus, nihil in ſe continens.*

IX. *Cinereus formâ cylindri, alium lapidem ſplendentem, qvi ex eadem materia conſtat, in ſe continens.*

X. *Parvus ex nigro cinereus, terram luteam in ſe continens.*

XI. *Cinereus ſemiconcavus, nihil in ſe continens, in longitudinem diffiſſus, cum ſtriis tranſverſis.*

XII. *Cinereus fortiter compreſſus, terram candidam & duram in ſe continens.*

Ein breiter Alpſtein.

XIII. *Lapis cinereus, continens belemnitas duos minimos & nigros & fragmentum mediocris, qvod lapidem ex rufo cinereum in ſe continet.*

CAPUT XI.

De Aëtite & Oſtracite.

Aëtites, Adler-Stein/ eſt lapis variarum ſpecierum, alius enim alium & unicum lapidem *callimum* dictum in ſe continet, qvi interdum ſolutus intus jacet, & conqvaſſatus ſonat, unde Germ. Klapperſtein vocant, *Schvvencfeld. aëtiten marem*; hic rarò apud nos reperitur, noſtro enim plerumq; adhæret, qvare non ſonat, & interdum ochrâ infectus eſt; alius plures lapillos perexiguos ochrâ tinctos: alius terram ſeu argillam colore variantem, qvem vocant *Gæodem*, *Schvvencf. aëtiten fœminam* Erd-Stein / & nihil aliud eſt, qvàm aëtites immaturus. *Kircher*. mund. ſubt. tom. 2. pag. 79. alius terram ſimul & lapillos. Hi rurſus variant figurâ, colore, ſuperficie, magnitudine & conſiſtentiâ. Figurâ alii ſunt rotundi, oblongi, triangulares; alii ſeparatas habent cavitates: Colore alii ſunt lutei &c. Alii terram vel luteam, vel cineream, vel ſubpurpuream in alveo habent; ſuperficie alii ſunt glabri, alii verò ex arena craſſiore ſunt ſcabri. Magnitudine ſunt parvi, mediocres, magni, ita ut capitis magnitudinem adæqvent; Conſiſtentiâ alii duri, alii molles & friabiles, qvi interdum calore ſolis diſſipantur. Ferè omnes reperiuntur inter *urbem* & arcem *Steurevvaldt* in *ſabuleto*, in qvo etiam ſeqventes reperti.

Aëtites. *Callimus.* *Gæodes.*

1. *Aëti-*

I. *Aëtites ſilicem pellucidum candidũ & terram luteam in ſe continens.*

II. *In ſuperficie cerebro ſimilis.*

III. *Callimus apud nos in aëtite repertus colore & lævore lapidi bezoardico ſimilis.*

IIII. *Cordis figurâ cum terra lutea.*

V. *Duas ſeparatas habens cavitates.*

VI. *Terram cineream in ſe continens, ex qva piloſella enata. Anno 1667. d. 19. Junij.*

VII. *Terram cineream in ſe continet, ad latus verò habet elegantem impreſſionem matricis cochlitis ſtriati & tuberculoſi.*

VIII. *Parvus, cui ineſt terra lutea, cum cavitate exactè refert calceum ligneum VVeſtphalicum, qvem* Holſchen (*qvaſi* Holt Schau) *vocant.*

IX. *Fuſcus, mitram Polonicam referens.*

Oſtra-

II
III
IIII
V
VI
VII
VIII
IX

Oſtracites. *Oſtracites* cum aëtite affinitatem habet, eſt autem lapis cruſtoſus & ſciſſilis; teſtâ ſuperiori ablatâ, aliu continetur lapis in plures ſciſſilis, intercedente ſempe cruſtâ, non laminâ, ita ut plures lapides aëtitæ uno lapide contineri videantur. *Boot* pag. 393. differt ù aëtites: *qvem ego hîc appoſui, planè aëtitæ ſimilis eſt, ni qvòd ex qvatuor cruſtis conſtet, & in medio terram lutean habeat.*

Oſtracites aëtitæ ſpecies.

CA

CAPUT XII.

De Cornu Ammonis, Lapide novæ lunæ figurâ & Hephæſtite.

Cornu Ammonis Zieher Horn / Scher Horn / eſt lapis (*Plinius* p. m. 743. inter ſacratiſſimas Æthiopiæ gemmas refert & prædivina ſomnia repræſentare promittitur) Saxeæ duritiei, qvi effigiem cornu arietini aut bovini in ſe revoluti repræſentat. Eſt aliàs *Ammon* Epitheton jovis, qvi ſpecie arietis colebatur, unde etiam *Alexander Magnus* qvòd Jovis filius credi vellet, cornua arietina aſſumpſit *Thom. Barthol.* de unicor. p. 26. Præter Alexand. M. etiam alii Potentiſſimi Reges, ut ſuperbiam & potentiam ſuam indicarent, in monetis ſuis, ſibi talia cornua addi curârunt, ut Rex Hunnorum & Italiæ hoſtis *Attila*, qvi ſe flagellum Dei nuncupavit: Item *Lyſimachus*, qvi in nummo meo æneo, mihi Romæ comparato, & tanqvam haud vulgari hîc delineato, Cornu læve ponè aurem reflexum habet.

Ammonis Cornu.

Alexand. M.

Attila.

Lyſimachi nummus.

Variæ autem differentiæ *Cornuum Ammonis*, qvoad magnitudinem & figuram reperiuntur; ſunt enim lævia, tuberculoſa, nodoſa, qvæ qvaſi Juncturis cohærent, nonnulla etiam armaturâ ſunt veſtita, nonnulla eâ carent; ſeqventia hactenus â me reperta ſunt.

I. *Cornu Ammonis Cinereum & læve.*

II. *Lapis cinereus, continens cornu Ammonis tuberculoſum.*

III. *Fragmentum cinerei, qvod articulatim diſtinctum eſt, & qvaſi juncturis cohæret.*

IV. *Aliud rugis per tranſverſum ornatum, conſtans ex materia lapidis aëtitæ fulvi, cujus etiam eſt coloris, pars interior cava & ſtriata eſt, qvæ excipit in revolutione dorſum, & eſt qvaſi matrix ejus.*

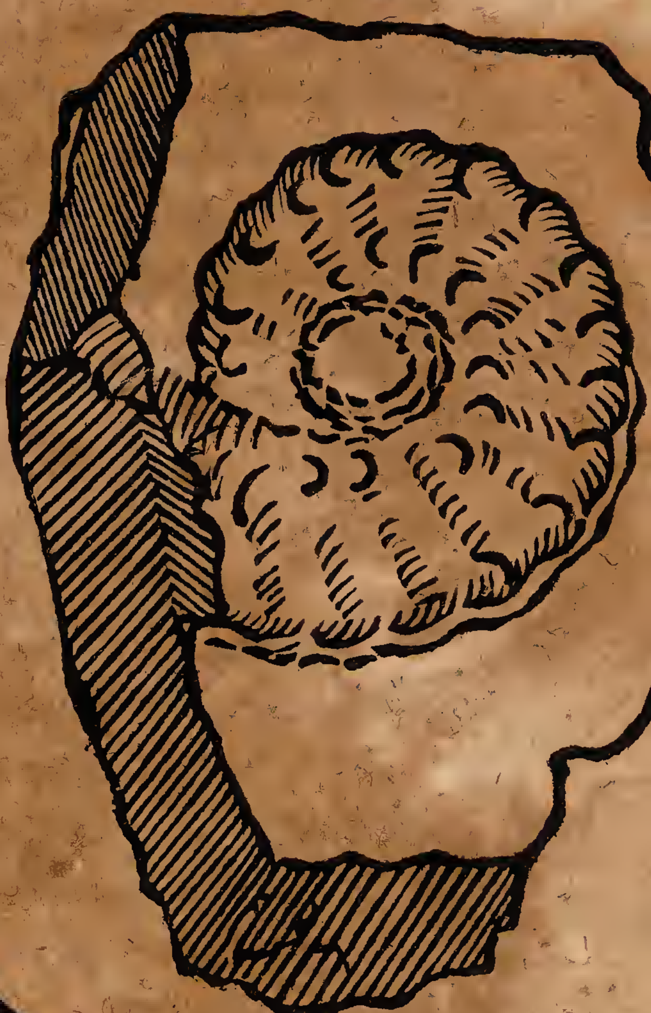
Lapis novæ lunæ. *Lapis novæ lunæ*, â lunæ creſcentis & corniculatæ forma, qvam repræſentat, vocatur; de qvo ita *Agric.* lib. v. foſſil. in toto (inqvit) *Hildesheimio* tractu, qvi longiſſimi collis ſpeciem præ ſe ferens â *Mariæburgo* arce per inferiorem urbis partem, pertinet ad *Haſdam* pagum, invenitur lapis *novæ lunæ* ſpeciem habens curvatæ in cor-

nua,

I

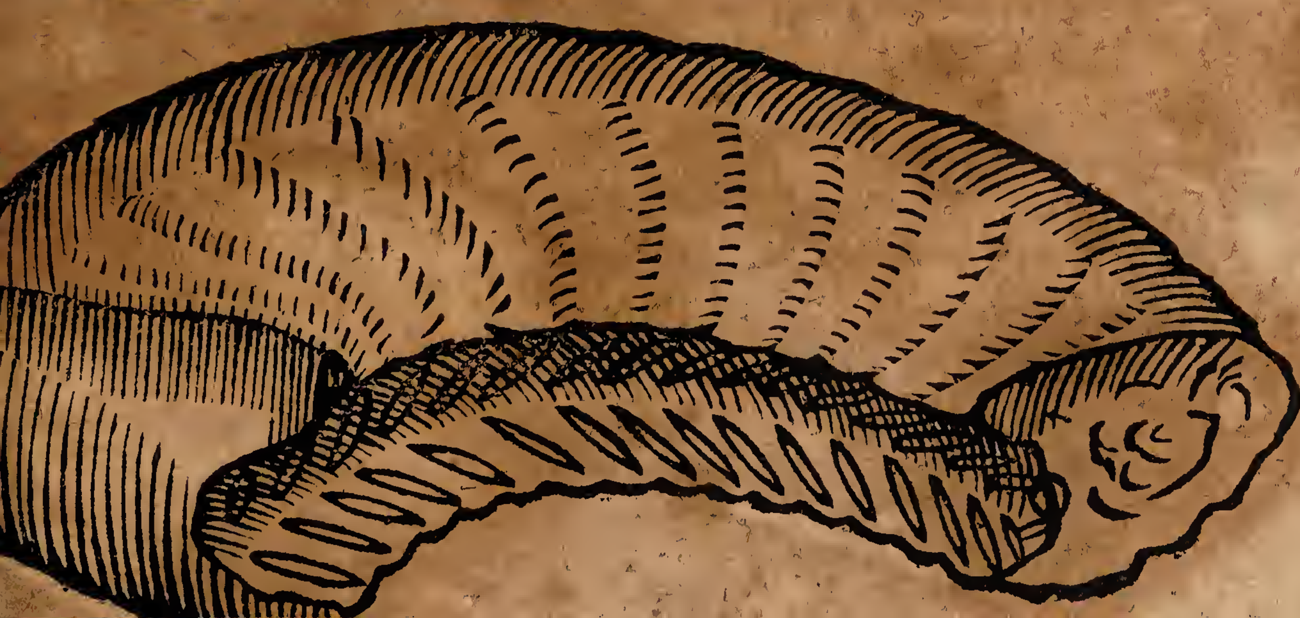
II

III

IV

nua, aurei coloris armaturâ veſtitus, modò parvus: mediocriter autem durus, & interdum ſtriatus. Sed eundem aliqvando ferrei coloris armatura tegit: aut adamanti ſimilis. Etenim ubi in terra aluminoſa reperitur, aut atramentoſa, aureo colore ſplendet: ubi in alterius generis terra, ferro aut ſimili. Nam alumen & atramentum ſutorium permutant ferrum in orichalci colorem, qvi aſſimilis auro. Ibidem effoditur lapis ejuſdem figuræ, ſed omni vacuus armaturâ & cinerei coloris: qvi eſt *Tephrites* apud *Plinium*.

Tephrites.

Hephæſtites.

Hephæſtites in Coryco natus, ſpeculi naturam habet in reddendis imaginibus, qvanqvam rutilus. Nomen ex eo invenit, qvòd in ſolem additus, aridam materiam accendat, non aliter ac ſpeculum concavum, ſulphurata, ſtramina, ſarmenta. Id genus lapides in rubro nigri coloris reperiuntur *Hildesheimii* in *foſſa mœniorum*, qvà ſpectat ſeptentriones. In modum verò patinæ excavati ſunt, & aureâ armaturâ rutilant: qvare & reddunt imaginem, & ob ſolis radios obverſi aridam materiam accendunt. *Agric.* l. c.

CAPUT XIII.

De Hieracite, Perdicite & Ophite.

Hieracites.

Hieracites, Habicht Stein/ alternat totus milvinis nigricans veluti plumis, eſtq; ſimilis ſpecie & colore accipitrum mollioribus pennis, qvæ ipſis ſunt in pectore. Reperitur *in noſtro tractu*, qva itur verſùs occaſum à mœniorum foſſa, in colle ultra flumen

ien & citra. Hieraciten dextro femori alligatum
ſtere dicunt ſangvinem per ora venarum profuſum.
gric. lib. v. foſſil.

Perdicites, Rebhuenſtein/eſt lapis, qvi exprimit ſtriis & *Perdicites.*
plore perdicum pennas, qvas item habent in pectore.
em.

Ophites, Schlangenſtein/eſt lapis cruſtaceus, accedens *Ophites.*
l formam ſerpentis, qvia ſqvammas habet, ut ſer-
ns; ſordet omnino, tanqvam cornu. *Ruland.* lex.
lchem. pag 355.

CAPUT XIV.

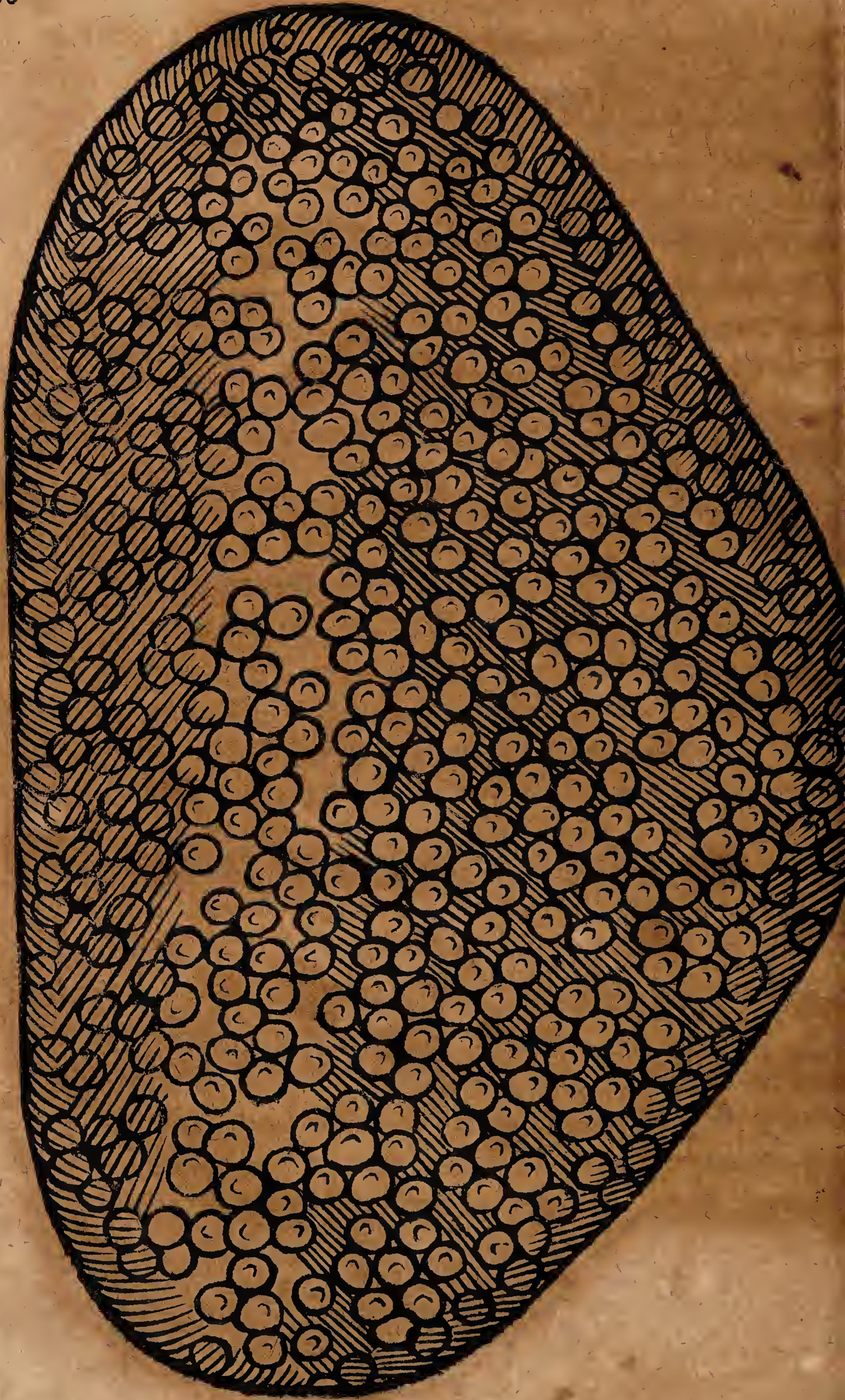
De Ammonite & Rhombite,

A*Mmonites* ſeu *Hammites*, Rögen Stein/ ex arenis ita *Ammonites Hammites.*
componitur, ut ovis piſcium, qvod ad figuram
attinet, ſimilis videatur eſſe: nitro interdum,
od ad ſubſtantiam & colorem. Id genus lapides
veniuntur in Saxonibus, ad *Alfeldam* & *Hildesheimi-*
, nucis juglandis magnitudine, aliqvando etiam ma-
res. *Agric*, l. c.

go ſatis grandem colore ſubpurpuraſcente,
qvi ova ſalmonis refert, inveni in ſabule-
to, ut in figura apparet.

Rhombites magnitudine caſtaneæ vel nucis juglan- *Rhombites.*
, candidus, undiq; plenus ſqvamis parvis eminenti-
s, utrinq; obliqvis: unde rhombi ſpeciem gerunt,

Ammoni tes.

væ lapidi nomen dedit. Qvin alterius generis hombites reperitur *in Galgebergo*. Is longus eſſe ſolet igitos ſex, latus duos, craſſus unum, ipſi figura eſt Cyndri parùm compreſſi, ſed ſtriæ, tam in ferioris, qvàm iperioris partis ita ſe interſecant, ut plures in earum iedio fiant eminentiæ, qvibus omnibus item rhombi t figura. *Agric*, l. c.

CAPUT XV.

De Cochleis & Conchis Lapideis.

Conchas & *cochleas* marinas non ſolùm tractu temporis in lapidem mutari, ſed etiam in terræ gremio naturâ ita gigni, apud nos non ſine admiratiıe conſpici poteſt: aliqvæ enim reperiuntur, qvæ adıc terreæ & friabiles ſunt, aliqvæ ſpiritu lapideſcente iprægnatæ & paulò duriores, aliqvæ verò totæ lapiæ. De harum geneſi ita *Agric.* lib. IV. de ortu & uſis ſubterraneorum. Cochleas verò (inqvit) in xis repertas calor concluſ⁹ ex materia pingvi & lenta icere videtur: & ex eadem gignere muſculos, muris, conchylia. Sed terra qvantò eſt craſſior, qvàm are, tantò ea magis imperfecta gignuntur. & lib. v. nat. foſſ. dicit: redeo ad eos, qvos multos in uno co, vel in pluribus eadem natura gignit: qvales nt, qvi naſcuntur in terra glutinoſa, qvæ eſt in venis, nulis, commiſſuris ſaxorum, teſtis aqvatilium ſimi. Sed qvantò terra eſt craſſior qvàm aqva, tantò perfectiores gignit formas, & qvæ animantibus careant,

reant, qvod genus lapides reperiuntur in Germania, in *Hildesheimio* Saxoniæ tractu, & in ſaxum incluſi in multis regionibus.

Strombites. *Strombites*, Schneckenſtein ſimilis eſt cochleæ aqvatili: ex amplo enim in tenue, turbinis inſtar, deficit, in ſpiram â dextra tortus. Is interdum eſt brevis, interdum longus dodrantem, (hic â *Kentmanno* pag. 33. vocatur germ. Ein hoher und erhabner Schnecken-Stein/ ille ein zuſammen getruckter Schnecken-Stein) intus candidus, extrinſecus terræ, in qva naſcitur, colorem aſſumit. Reperitur in *Galgenbergi* Lapidicinis, & in nova urbis parte, cùm fodiuntur cellæ, in qvibus vinum cereviſiavè recondi ſolet. Item *Alfeldæ* inter ſpeculam & oppidum petenti Embeccam. *Agric.* l. c.

Ctenites. *Ctenites*, Kamſtein / ſteinern Jacobs Muſcheln/ ſtriatus eſt, omninoq́; pectinis effigiem repræſentat. Color ipſi plerumq; cinereus. In lapidicinis ultrà montem *S. Mauritii.* id. *Ctenites Hildesheim.* oris ceti figurâ, eſt apud *Geſner.* pag. 165.

Myites. *Myites*, Muſchelſtein / qvia ſtriatus non eſt, muſculi ſpeciem præ ſe fert. is duplex, oblongus & pectinis modo rotundus. Hic colore cinereus reperitur *in lapidicinis*, tractûs jam dicti: ille modò ſubfuſcus, modò ſubflavus, effoditur ex *foſſa* mœnium, qvà ad ſeptentriones ſpectat. *Agric.* l. c.

Onychites. *Onychites* ungvibus odoratis, qvos Græci nominant Onychas, ferè ſimilis, tam colore qvàm figurâ, in *lapidicinis*. id.

Oſtracis lapis. *Oſtracis lapis*, Oſtren-Stein/ ex oſtreis, qvibus ſimilis eſt,

, nomen invenit. Duplex eſt, major, qvi lapidis
culàris modo fiſſilis, effoditur etiam ex *foſſa* urbis:
à, ut dixi, ad ſeptentriones ſpectat. Minor, non
ngè ab *Hannovera* propè Lindam pagum. *Agr.* l. c.
jor reperitur etiam in lapidicina *Galgenbergi*, nec
eris oſtreis differt.

Porphyroides, Purpur-Schnecken-Stein/ Purpuræ in- *Porphyroides.*
aculeis clavatus, & colore cinereus, invenitur in
ſa urbis, ſed ut purpura turbinatus non eſt. *Ibidem*
us reperitur, huic non multum diſſimilis, veruntamen
caret aculeis: ſtrias verò habet tranverſas, id.

Conchites, qvi in curvis liris, ad ſcapulas redeuntibus, *Conchites.*
aurei coloris armaturâ decoratur, longus eſſe ſolet
mos duos, latus palmum. id.

igo varia teſtacea lapidea paſſim reperi, ex qvibus rariores
em apponi curavi.

Conchites cinereus ſtriatus. Eine halbe graue ſteinerne Muſchel mit Strichen.

Alius ejuſdem coloris & figuræ paulò minor.

Myites cinereus oblongus ein halber langer Muſchel-Stein.

Conchites rotundus ſubflavus minimus & lævis. Ein klein gelber gantzer glatter Muſchel-Stein.

V. *Alius ejuſdem coloris paulò major.*

VI. *Myites rotundus, cinereus, lævis,* a-
um in ſinu ſuo fovens, zwey halbe ru
Muſchel-Steine ineinander.

VII. *Lapis ſubcinereus, cum conchite rot*
do, qvi partim exſtat, partim in co
tet, ein grauer Stein / darinn ein ga
runde Muſchel.

VIII. *Conchites cinereus & lævis, cum*
dulla lapidea, qvæ pro lubitu poteſt
imi, & iterum imponi. (a) *eſt co*
lites cum medulla (b) *abſq; medu*
(c) *eſt ipſa medulla lapidea.*

IX. *Conchites fuſcus, ſtriatus & tenui*
ſtæ, fractus terram nigram in ſe co
net, hic à veris conchis parùm diff

X. *Oſtracites cinereus & lævis,* ein ha
glatter Oſtrenſtein.

XI. *Myites Rhomboïdes ſubflavus, muſ*
ſtriato Rondelet: *ſimilis.* Ein
tzer langer Muſchel-Stein mit Stric

XII. C

I
II
III
IV
V
VI
VII
VIII
a
b
c
IX
X
XI
XIII
XIV
XV

XII. *Conchites rotundus & lævis*, ein rund gantzer glatter Muſchel-Stein.

XIII. *Conchites longus & lævis ſubflav*... ein gantzer langer glatter Muſchel-Stei...

XIV. *Alius minor ejuſdem coloris & figuræ*

XV. *Ctenites parvus cinereus, tenuis teſt*... *non multum differens à vero pecti*... ein klein ſteinern Jacobs Muſchel.

XVI

XVI. *Conchites magnus, ſubflavus, rugat*... *per tranſverſum enim ſtrias à lat*... *ad latus habet*, eine gantze runtzlichte r... de ſteinern Muſchel.

La

Lapis Megaricus,

Lapis Cinereus, qvi totus ex conchis rotundis ſtriatis & lævibus conſtat; item Ammonis cornu nodoſum in eo conſpicitur; Vocatur â Jonſton. notit. reg. miner. Lapis Megaricus, *qvia ſimiles lapides olim* Megaræ *fuerunt effoßi, ex qvibus, ut autor eſt* Pauſanias, *fuit monumentum* Phoronei, *& multa opera in urbe Megarenſium* Agric. lib. VII. foſſ. *vid. fig. pag. 45.*

I. *Strombites cinereus, longus, conſtans ex materia lapidis ſatis duri, qvo viæ ſternuntur*, ein lang grau ſteinern Schneckenhauß.

II. *Alius parvus ejuſdem coloris.*

III. *Fulvus ex materia lapidis calcarii non ſatìs duri.*

IV. *Flavus ſatis durus, ex materia lapidis calcarii*, ein gelbhaffter langer Schneckenſtein / als wenn er doppelt umgewunden wäre.

V. *Ex*

I
II
III
IV
V
VI
VII
IIX
IX
XI
XII
XIII

V. *Ex rubro flaveſcente lævis & elegans, non aliter ac ſi à tornatore factus eſſet.*

VI. *Ab illo ſub fig. IV. magnitudine ſaltem differt.*

VII. *Etiam conſtat ex materia lapidis calcarii.*

IIX. *Strombites brevis* (cochlites) *eſt lapis ſubflavus, cochleæ terreſtri ſimilis, conſtans ex materia calcaria ſatìs dura.* Ein Stein/den rechten Schneckenhäuſern gleich.

IX. *Cochlites fuſcus non ita durus.*

X. *Cochlites parvus ejuſdem coloris.*

XI. Tubulites, *eſt lapis tubulum vermium exactè referens.* Ein Wurmſtein.

XII. *Conchites fuſcus, longus & lævis cum vermium* tubulis, ein ſteinern lange Muſchel/ mit ſteinern Würmen.

XIII. *Cochlites fuſcus, cum vermium* tubulis, ein ſteinern Schneckenhauß / mit ſteinern Würmen.

Lapis

I
II

Lapis fuſcus per medium in duas partes diffiſſus cujus altera pars I. *exhibet cochleam eleganter ſtriatam & exſtantem, altera verò* II. *matricem ejus, cui in conjunctione cochlea inſtar formæ includitur.* Repertus in ſabuleto. Ein brauner Stein/ in der mitte voneinander geſpalten/ in welches einem Theil ſitzet eine ſchöne krauſe Schnecke/ im andern derſelben Form/ kan voneinander/ und wieder zuſammen geleget werden. vid. fig. pag. 49.

Maſſa lapidea fuſci coloris, in qua paßim matrices & cochleæ ſtriatæ, quarum partes partim in ea latent, partim verò exſtant, ſatìs eleganter conſpiciuntur, adeò ut peritißimi ſculptoris manu meliùs non poßit exſculpi. (a) *ſunt matrices,* (b) *verò cochleæ.* ibid.

a
b
b
b
a
a
a
a

CAPUT XVI.

De Trochite & Entrocho.

Trochites. TRochites Spangen/Räder/Zwerg oder Mühlſtein cum lapide judaico (*inqvit Agric.* l. c.) cognationem habet, à rota appellatus. Etenim cùm ei natura dederit tympani figuram: ejus pars rotunda lævis eſt, utraq; verò lata, habet qvendam qvaſi modulum, â qvo undiq; radii ad extimam orbis partem, qvæ ipſis loco eſt canthorum, procedunt ita eminentes, ut ſtriæ fiant. Multum variat qvantitate, ſed minimus adeò parvus eſt, ut maximus decuplo major ſit. Maximus verò eſt latus digitum tranſverſum: craſſus tertiam ejuſdem partem, aut amplius. Differt colore: nam aut cinereus eſt, aut nigricat, aut luteus eſt. Sed is magis propter contagionem terræ talis eſſe ſolet. Intus enim cæteris candidior. Omnis fractus, lapidis judaici inſtar lævis eſt, & nitet. Frangitur autem ſimiliter ut ille, in longum, latum, obliqvum: in acetum impoſitus, ut *aſtroites* bullas agit: atq; etiam reperitur interdum, qvi ſe tanqvam *aſtroites* moveat de loco. *Aſtroites.*

Entrochus. At ex trochitis nondum ſeparatis conſtat *Entrochus* Spangenſtein aneinander. Modò ex ternis, modò ex qvaternis, nunc verò ex pluribus. Viceni enim ſic inveniuntur conjuncti. Ejus duæ ſunt ſpecies: aut enim æqvaliter teres eſt: aut teres qvidem, ſed pars ejus media tumet, utrumq; caput anguſtius eſt. Cu

ju

s autem trochitæ radii ſunt eminentes, in eo,
vâ parte duo committuntur, ſemper ineſſe cingulum
tortum videtur: at cujus humiles, carent cingulo,
tiq; læves ſunt. *Trochitæ* verò ſic conjunguntur, ut
nius radii ingrediantur in alterius ſtrias. Entrochi
idem tumidi trochitæ, plerunq; humiles admodum
bent radios. Qvin ſæpe numero lapis informis re-
ritur unà cum *Trochite* & *Entrocho*, rotæ inſe conti-
ns figuram, qvæ in eo qvaſi qvædam radix, trochitis
n abruptis, remanſit. Hos autem lapides gignit *Sa-
nia* ad *Hildesheimium*, ultra montem *Mauritii*, in com-
iſſuris marmoris in cinereo candidi, & in terra glu-
oſa: eadem inter *Alfeldam* & *Eimbeccam*. Trochites
lculum frangit difficultati urinæ prodeſt.

*In magna copia â me reperti ſunt, ex qvibus rariores hîc
no.*

1 Trochites minimus ſubflavus. 2 Ejuſdem coloris major. 3 Cinereus rotæ figurâ. 4 Parte mediâ tumeſcente. 5 Roſæ figurâ. 6 Candidus & magnus radiis eminentibus 7 Magnitudine priori ſimilis ſed duplo craſſior. 8 Minimus columnæ figurâ Ferrante Imperato *apud* worm. *muſ.* p. 70. *columnetta. 9 Craßitudine & longitudine à priori differt:* forſan

ſan hic eſt *lapis* ille *Judaicus minor*
qvi in forma cylindro ſimilis, cuju
mentio fit apud *Ruland.* Lex. Al
chem. p. *283.* Er ſtehet wie ein klei
Mühlſtein. *10 Sunt figurâ pen*
abſq; præputio.

II. *1 Entrochus parvus ex duobus trochi*
tis conſtans. 2 Trochites ad latu
altero junctus. 3 Formâ mediocr
eſt. 4 Nigricans, cujus partes me
diæ concavæ, capita verò tument.

III. *1 Entrochus, ex ternis trochitis, caren*
cingulo retorto. 2. 3 Magnitudin
differunt à priori.

IV. *1 Conſtat ex qvaternis. 2 Paulò ma*
jor, ex qvibus primus non habet tym
pani figuram, ſed ex ampla radice i
aciem abit. 3 Ex maximis ſubcan
didis.

V. *1 Exqvinis trochitis, qvorum primu*
caret cingulo retorto. 2 & 3 Ma
gnitudine ſaltem differunt.

VI. *1 Ex*

II
III
IV
V
VI
VII
VIII
IX
X
XI
XII

VI. 1 *Ex ſenis candidis, qvorum pars media tumet. 2 Cinereus, qvorum primus habet punctum eminens.*

VII. *Ex 8, ex qvibus ſupremus fractus, radix verò curva.*

VIII. *Ex 8 candidis partim craſſis, partim aliis alternatim ita conjunctis.*

IX. *Ex 5 conſtat; verùm ſuperiores duo inæqvaliter alteris ſuperinſident.*

X. *Lapis cinereus cum ctenite, cui adnatus trochites candidus, ſtriatus.*

XI. *Conchites lævis, cinereus, rotundus, qvi in medio habet circulum cum puncto & eſt radix trochitæ abrupti.*

XII. *Lapis cinereus varios trochitas & entrochos in ſe continens.*

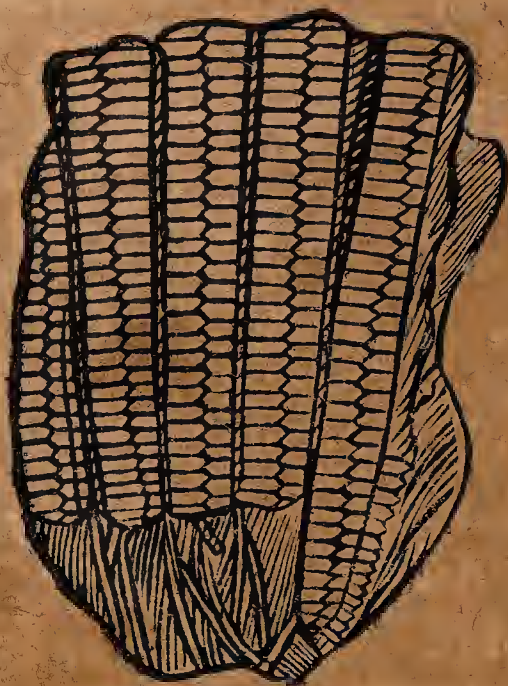
CA

CAPUT XVII.

De Encrino & Pentacrino.

ENcrinos Lillienſtein/liliorum effigiem repræſentat,ut entrochus diviſus rotarum. Cùm enim angulata pars una ab altera ſeparatur, utraq; qvina lilia oſtendit. Nam alterius eminentiæ ingrediuntur in alterius ſtrias. Qvælibet verò talis pars qvinos habet angulos, latera totidem, utrinq; qvina lilia, unde *Pentacrinos* Græcè poteſt dici, Qvemadmodum verò entrochus conſtat ex multis interdum trochitis, ſic encrinos ex multis pentacrinis. Agnaſcitur autem lapidibus in rubro nigri coloris, ipſe ruffus. Sed ejus pentacrinis fractis, eſt lapidis judaici color, lævor, ſplendor. Qvare obtinet eandem vim medendi *Agric. l. c.* *Encrinos.* *Pentacrinos.*

Ego ad Encrinum refero lapidem, qvi ex multis aliis parvis & angulatis lapidibus conſtat, cujus eminentiæ non aliter in alterius ſtrias inſeruntur, qvàm cutis, inprimis in parte anteriore, circa gallinarum crura, uti in figura apparet, ubi bini cinerei ſeparati, & alii ſubcandidi eleganter in maſſam coagulati: materia eſt lapidis judaici.

CAPUT XVIII.

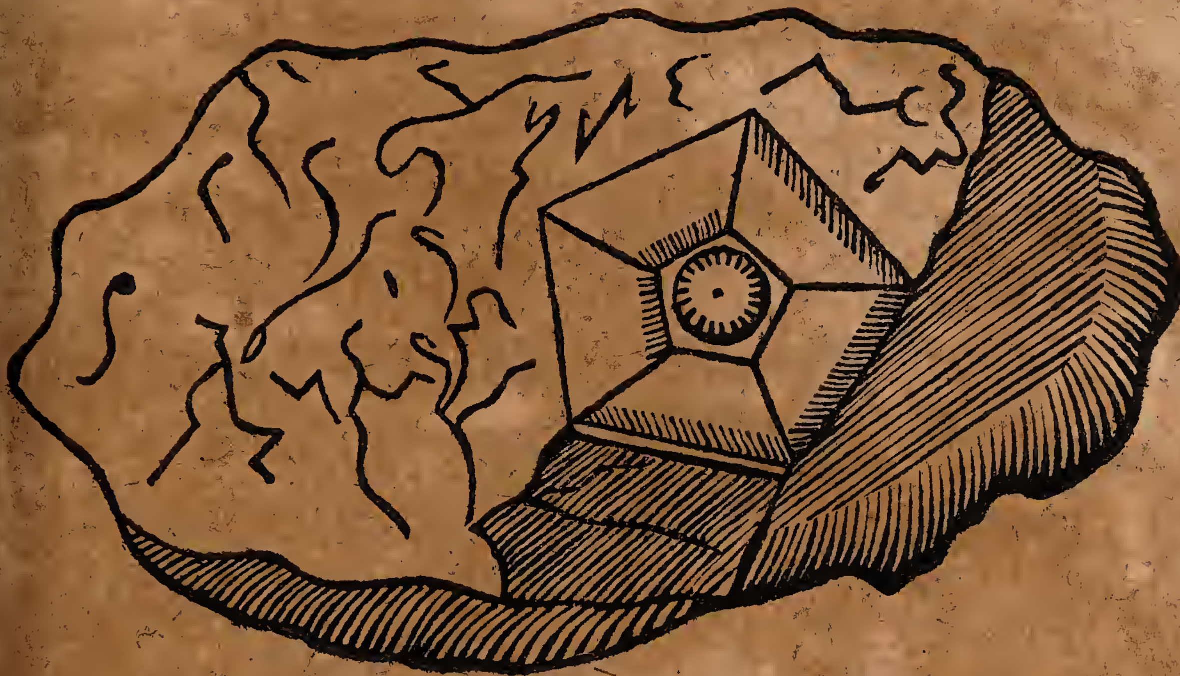
De Pentagono, Hexagono & Tris-Kadecagono.

Pentagonos. *Hexagonos.*

PEntagonos lapis, fünffeckigter Stein/à qvinq; anguli[s]
qvos habet, appellatur: ſimiliter *Hexagonos*, c[ui]
ſex ſunt anguli. Uterq; verò eſt candidus, pl[e]-
rumq; latus ſeſunciam, planus, ſed in medio habens [al]-
veolum, cujus margo, ut in tabula luſoria, undiq; [e]
altior. At in medio alveolo eſt punctum, â qvo rad[ii]
ad extimam partem, ſicut in trochitis, procedunt, rep[e]-
ritur è regione montis, in qvo ſitum eſt templum, qv[od]
Divo Mauritio ſacrârunt, in lapidicinis marmorum *Agr*[...]

Tris Kadecagonos.

l. c. *Kentman*, pag. 36. habet candidum *Tris Kadecag*[o]-
nu[...]

Pentago-nos major.

Minor.

num, ideſt, tredecim angulorum, & qvidem *Hildesheim*
um, einen weiſſen Stein von dreizehen Ecken.

Ego duos lapides, qvi continent pentagonos
Anno 1667. reperi, qvorum primus *e*
lapis rudis, qvi ad latus pentagonum *ha*
bet coloris cinerei, alveolus verò conſta
ex lapide trochite ſubcandido læviter ſtri
ato, qvem ambit primùm margo anguſt
pentagona, hanc rurſus alia latior & alti
or, per qvinq; radios in totidem partes di
ſtincta: materia eſt lapidis trochitæ.
Secundus *eſt lapis, cui in medio adnatus* pen
tagonus *ejuſdem figuræ & ſubſtantiæ cum*
priori, niſi qvòd minor ſit, color verò ſub
candidus; non procul ab hoc lapide etiam
trochitæ conſpiciuntur. vid. fig. pag. 59.

CAPUT XIX.

De Trabibus Lapideis & Ebeno Foßili.

Trabes lapideæ.

TRabes *lapideæ* ſunt lapides trabibus ligneis, qvoa
figuram, ſimiles, de qvibus *Agric.* l. VII. foſſil. è re
gione (inqvit) *ar. is Mariæburgi* collis eſt plenus l
pide

ideis trabibus, qvarum capita interdum eminent. unt verò perlongæ, acervatim poſitæ, inq́; medio ea- ım terra eſt, colore nigra: ferro aut altero lapide per- ıſſæ, non aliter ac marmor *Hildesheimium*, de qvo ſu- rādixi, cornu uſti virus olent: omninoq́; ex eadem ateria ſunt. Qvare cùm natura lapides arborum miles procreet, diligenter videndum eſt, an corticem medullam aliaq́; habeant. Qvæ ſi abſunt, non ſti- tes in lapides converſi ſunt, ſed natura fecit lapides pitum ſimilimos, qvales ſunt *trabes* iſtæ *Hildesheimiæ*.

Ebenum foſſile, Erdſtöcklein/ ſimiliter ibidem de eo in ınc modum ſcribitur: *Hildesheimii* intra terram alu- inoſam, eſt lignum in lapidem mutatum, & in ejus ımmiſſuris reperitur *Ebenum foſſile*, qvod etiam ſpar- m, in aliorum lapidum cavernis, tanqvam in alvo, la- re, Theophraſtus non ignoravit. Stirps eſt nigra, liis & fructu carens, cornu politi modo ſplendida, lida, ſed lævis, omninoq́; aſpectu ſimilis *Gagati* lapi- , ſed naturâ admodum diverſâ. Nam *Ebenum* ignem ın ſentit, *Gagates* accenſus ardet, & igni perit.

Ebenum foſſile.

Gagates.

CAPUT XX.

De Rebus Petrefactis.

Succus lapideſcens (inqvit *Agric.* l. VII. foſſ.) tam is, qvi extra terram eſt cum aqva permiſtus, qvàm qvi in- tra terram latet, res omnes, qvibus foramina ſunt ıs capacia, vertit in lapides. Harum rerum conver- um varia apud varios autores exſtant exempla; nar-

Succus lapideſcens.

rat enim *Albertus Magnus*, ſuo tempore juxta *Lubecenſe*
Nidus cum pullis in lapidem mutatus. *civitatem* repertum fuiſſe *nidum* unà *cum pullis* arbo
ramo innexum & in lapidem mutatum. *Sceleton h*
ſcel. humanum. *num* in ſaxum converſum habet *Kircher.* mund. ſubte
tom. II. pag. 49. *foetum* in utero petrificatum *Barth*
foetus petrificatus. centur. II. hiſtor. 100. *Muſſiponti* anno 1659. infante
foetus Muſſipontanus. lapideſcentem in abdomine extra uterum repertu
Strauſſ. & *Deuſing* de foetu Muſſipontano. &c. Ip
met teneo fruſtulum gammari caudæ, vertebras piſc
vermem Melitenſem, acinum & alia ita petrificata.

In *noſtro tractu* habemus aqvam cum ſucco lapic
ſcente permiſtam, qvæ qvando materiam terreſtrem
ſubtilem ſecum vehit, fit ex illa lapis candidus & int
ſplendens, qvi vocatur *ſtalactites*, ſive *ſtillatitius lap*
Germ. Walſtein/ Tropfſtein: varias autem figuras ob
net; cùm enim aqva ex alto decidit, paulatim in ſaxe
ſtirias convertitur, qvales in magna copia conſpiciu
Specus Bumanni. tur in mirabili *Specu Bumanni*, vulgò Baumans-Höle
qvem anno 1666. unà cum famulo meo & homine c
niculario irrepſi, ubi in prima concameratione â n
tura elaborata non procul ab ingreſſu, & nî fallor,
dextram inveni fontem (aliàs aqvâ limpidiſſimâ p
num, qvam contra calculum veſicæ commendar
propter totius æſtatis torridam tempeſtatem totu
exarefactum, qvare non potui hujus aqvæ portione
mecum efferre, & probare, an vitro excepta & repoſ
ſine foeculenta materia vel ſedimentis ſemper mar
ret eadem, nec integro anno corrumperetur, ſicuti *I*
ſtormius ſcribit in Epiſtola ad Brendelium; pòſt rupe
illa

lam acutam, qvam das Roß vocant, qvaſi eqvitans
perſcendi, & per anguſtiſſimum foramen in aliam
yptam cum fune me immiſi, in qva duas columnas
lapide ſtillatitio craſſitie hominis vidi, qvæ tamen,
ſq; dubio ex malitia erant proſtratæ: Oſſa inte-
a non inveni, ſed fragmenta in terra calcinata. De
tanæ illuſionibus, qvæ alias in hoc antro graſſari di-
ntur, nihil vidi neq; audivi.

Huic ſimilis, vel mirabilior eſt Spelunca ad *Amber-m*, de qva ſeqventia refert *Gottfridus* in ſeiner hiſtori- *Spelunca ad Amberg.*
en Chroniken pag. 796. auß Sebaſt. Franck Keyſers
hroniken fol. 295. 296. Im Jahr 1535 haben ſich auff den
bend Petri Pauli 25 Bürger und Bürgers Söhne/ ent-
der auß Vorwitz Abenthewer zuerforſchen und etwas wun-
liches zu ſehen/ oder etwa aus Begierde einen Schatz zu
den/ zuſahmen verbunden/ in einen holen ungeheuren Berg/
y Meile von Amberg/ einem Gebürg/ bey einem Dorff
rederwind genant/ gelegen/ zu gehen: zu welchem Ende ſie
een Haubtmänner unter ihnen auffgeworffen/ und denſelben
ſchwohren/ ihren Geheiß zu folgen/ und bey ihnen zu leben
d zu ſterben. Auff welches ſie nach einer Schnur (damit
unverhindert den richtigen Weg wieder herauß treffen
nnen) mit Leytern/ Lichtern/ Pickeln/ auff etliche Tage Eſ-
und Trincken in 900 Klafftern tieff hinnein gangen/ und
l ſeltzame Sachen geſehen/ als Palläſte/ Bildwercken/ Plä-
/ rauſchende flieſſende Waſſer/ quellende Brunnen und der-
eichen/ doch alles finſter und lichtloß/ imgleichen ſehr viel un-
heure groſſe Rieſen Gebein/ viel todte verwehſene Cörper
ſäglicher gröſſe/ deren ſie zum Wahrzeichen etliche herauß
ge-

gebracht. Sie haben viel Irrgänge und Schlupfflöc
gefunden / daß ſie etwa alle nacheinander/ wie die Schlan
durchkriechen müſſen / bald ſind ſie auff ſo weite Plätze ko
men/ daß ſie alle 25 neben einander gehen können. Unter
dern haben ſie Palläſte mit ſelbſt gewachſenen Seulen u
Bildern gefunden/ nicht anders als ob es in den Berg geh
en wäre. Einer unter ihnen/ ſo ſich vor dem hinein gehen
aller keckeſten geſtellet/ iſt hernach der Allerforchſambſte/ u
von den andern flüchtig worden / und halb todt wieder hera
kommen. Ein ander/ ſo viel geweihete Kräuter/ Wachs u
andere Sachen/ den Teuffel vom Leibe zu halten mit ſich g
tragen/ iſt im Berge mit einem Steine geworffen worden/ da
über er ſich hart verblutet/ und nahend umb ein Auge komme
Sie haben eine Geſtalt eines Weibes geſehen/ ſo ſolchē Wu
gethan. Als ſie nun bey 8 Stunden lang im Berge gew
ſen/ und nicht weiter kommen können/ ſind ſie wieder umbg
kehret/ und gantz erblichen/ verſtellet/ und ſcheulichen Anſehen
halb todt wieder auß dem Berge kommen: aber nicht viel E
und Silber/ darzu ihnen vielleicht die Hoffnung gemacht/ m
ſich getragen.

Sed ad noſtrum tractum. In eo ante paucos ann
in lapidicina *Galgenbergica* ſtalactites ſtiriarum mo
è ſaxis dependebat. Qvando verò in commiſſuris l
teribus agglutinatur, ut plurimum inæqvaliter prot
berat & formam *fluoribus* ſimilem acqvirit, ſicuti in e
dem lapidicina colore ex albo flaveſcente; in lapidic
na calcaria verò, auff dem Knebel/ candidiſſimi ſunt &
fluores ſplendent. Prope *Alfeldam* verò in pago La
gen Holtenſen eſt aqva, qvæ materiam craſſiorem ſecu
duc

ſtalactites ſimilis fluoribus.

ducit, qvare in lapidem cinereum *topho* ſimilem verti- *topho.*
tur, & rotas molendini et alia cruſtâ lapideâ circumte-
git. Apud nos etiam, teſte *Agric.*l.c.in terra alumino-
ſa inventum eſt *lignum qvernum* in lapidem conver- *lignum qvernum.*
ſum; & *oſſa animalium* in eadem terra aluminoſa orta & *oſſa animalium.*
in lapidem mutata. *Ego non niſi fragmenta hactenus re-*
peri, qvæ tamen apponi curavi. vid. fig.

A Eſt medulla oßis poroſa in lapidem converſa.

B Eſt lapis cinereus & durus, cui fragmentum oßis (a) *firmiter inſertum.*

C Fruſtulum tuberculoſum de cortice cornu cervi, ſpiritu lapideſcente imprægnatum.

D Vertebra, cujus lateri particula lapidis cinerei & duri firmiter adhæret.

A

B

C

D

CAPUT XXI.

De Oſteocolla, Enoſteo & Unicornu Foßili.

Oſteocolla, *oſſifragus*, Bruchſtein / Beinbruch / Beinwell / eſt lapis figuram oſſis exhibens, qvandoq; in ſe medullam habens friabilem lingvæ adhærentem, & facilè in liqvore ſolubilem, qvandoq; verò nullam. Creſcit per arenam formâ interdum coralli, craſſitie brachii. Cùm primùm è terra erumpit, friabilis eſt, paulatim magìs indureſcit. Margæ qvædam ſpecies eſſe videtur, qvæ in talem figuram per terram diſcurrens concreſcat. Reperitur prope *Alfeldam*. *Oſteocolla.*

Enoſteos Knochenſtein / eſt ſpecies oſteocollæ: tales, reperiuntur in lapidicina *Galgenbergica*; ſunt autem ſolidi, non concavi & variarum figurarum, colore cinereo & ex fuſco flaveſcente. *Enoſteos.*

Unicornu foßile, Ebur foßile, Ceratites, gegraben Einhorn / eſt lapis colore & lævore cornu referens, interdum etiam formâ: ſæpius tam craſſum ac magnum reperitur, ut â nullo unqvam animali produci potuerit. Subſtantia lapidea ſemper, & vel dura, vel mollis eſt, exterius ut plurimum dura, intrinſecus plerumq; mollis, alba, lævis, friabilis, compacta, abſq; poris, adſtringens, exſiccans, lingvæ firmiter adhærens, odore grato; cortex exterior interdum flaveſcit, cinereus, albus vel ſubniger eſt. *Boot* de gemm. & lapid. pag. 425. qvi etiam in *noſtro tractu* reperiri ſcribit. *Unicornu foßile.*

Ab eodem materia & modus generationis his verbis expri- *materia & modus generationis.*

exprimitur; materiam proximam generationis horum cornuum margam vel margæ ſpeciem exiſtimo. Qvæ dum lapideſcente, & ſubterraneâ aqvâ fluente irrigatur, vel ſolvitur, lactis inſtar fluit per terræ cavitates: in qvib⁹ ſi à terra adſtante aqvæ ſeroſior pars abſorbetur, aut imbibitur, vel præterfluit, tum craſſior pars cavitates implendo ſiſtitur, & abſumpto humore omni coaleſcit, lapidiſq; formam & cornuum præ ſe fert, aut margæ tantùm, ſi aqva exiguam vim lapidificandi habuerit. Hæc cauſa eſt, qvòd interdum hujuſmodi fruſta craſſa, interdum exigua, & tenuia conſpiciantur. Verùm ſi lacteus hic humor non in cavitatem, ſed in lignum aliqvod jam vetuſtate arefactum incidat, illiuſq; corpus jam leve, & poroſum ſubeat, tandemq; vel exhalatâ aqvæ tenuioris portione craſſior remaneat, tandem coagulata lignum tranſmutat, ejuſq; partes ſibi aſſimilat, ita tamen, ut ſpecies ligni noſci, & interdum odor deprehendi poſſit. Qvod ligno contingit, id etiam cornibus cervinis, dentiq; elephantis, aliiſq; qvadrupedum partibus, ſi in hujuſmodi loca decidant, contingere poteſt.

Huc pertinent etiam oſſa illa gigantea, balenarum, urſorum, & aliorum animantium, qvæ in terra â natura producuntur & paſſim ſub titulo unicornu eruuntur, ſicuti ante paucos annos prope arcem Schaßfeld *cranium ingens hominis* repertum, & prope *Qvedlinburgum* ferè integrum *ſceleton animalis* ingentis.

Ipſe varios dentes teneo naturalibus ſimiles, ex qvibus unus *dentem molarem Giganteum* repræſentat.

Balena

Balenæ vertebra.

*Tempore Illuſtriſſ. Ducis Brunſv. &
neb. Georgii prope urbem noſtram in
eqvino, qvod vulgò dicitur* die Steingr
vertebra Balenæ *craſſitie hominis rob
pondo 21 fuit eruta, qvam in muſæo
ſervo.* vid. fig.

CAPUT XXII.

De Calculis Hominum.

NOn ſolùm macro-ſed & Microcoſmo ineſſe
cum lapideſcentem, ex qvo in omnibus hu
corporis membris producantur lapides, pr
multa autorum exempla, etiam apud nos teſtatur e
rientia.

Calculus per alvum dejectus. Hoc elapſo enim anno 1668 d. 7 Maji Generoſ
trona, Sophia â Lutzovv, è nobili familia de Wc
ſnovv, per alvũ dejecit lapidẽ ovi colũbini magn
dine pond. unc. & drach. Extrinſec⁹ parùm ſcabe
ca mediũ ſubcandid⁹, cacumina verò maculis ſub
puraſcentibus erant conſperſa, fractus, ut *Belemnit*
dios candidos & ſplendentes habebat. vid. fig. 1.

Ceraſi oſſiculum cortice lapideo obductum in gena. Anno 1666, circa feſtum D. Jacobi, fæmina c
qvagenaria in oppido *Sarſteda* coepit conqveri d
lore capitis, qvem ſecutus eſt tumor cum inflam
one in dextra gena, qvi tamen indies auctus, uſq;
Anno ſeqventi 1667 menſe februario â chirurgiæ

n ſtudioſo in ore fuit apertus, qvo facto effluxit pus
gvine mixtus; ſeqventi verò die, nî fallor, ex-
ſta fuit materia dura, lapidoſa, cinerea & tubercu-
, qvæ paucos poſt dies ad me delata; Ego verò
n propter levitatem dubius eſſem de materia calcu-
iſſecui & inveni, qvòd eſſet *Ceraſi oſsiculum cortice la-*
o & tuberculoſo obductum, uti in *figura* V. videre licet;
viſo admirari ſatis non potui, qvamvis ſimile e-
nplum ex *Barthol.* hiſtor. 85 centur. 4 mihi eſſet no-
; ut autem aliqvid certi experirer de cauſa hujus
abilis lapidis, ipſam fœminam ad me venire juſſi,
nqviſivi, num forſan in juventute in platea lapſu
nus accepiſſet, qvod ſe neſcire ajebat. Cùm enim
pinione ſim, qvòd forte fortuna ibi jacuiſſet oſſi-
m ceraſi, & per vulnus in genam tranſiiſſet, qvo
ea ſanato per aliqvot annos ibi latitâſſet, & tractu
poris cortice lapideo obductum fuiſſet, magis me
firmat, qvòd poſſint tales res (licèt ſit rarum) abſq;
puratione, inflammatione & gangræna non ſolùm
liqvot menſes, ſed etiam annos in corpore noſtro
nanere. Narrat enim *Kircher.* mund. ſubter. tom.
g. 344 ex *Leone Allatio* de homine Hiſpano, qvi au-
nali tempore ex arbore intra ſpineta lapſus, multo
pore malè ſentiebat, potiſſimum verò dolorem ſe
re ajebat inter coſtas, & qvemadmodum luſtranti,
um tumoris aut livoris veſtigium apparebat, ita
q; malum tantopere non curavit; accidit tamen,
erno tempore malum creſcens aliqvod tuber o-
deret, & inter paucas hebdomadas ita creſceret, ut
cum

Plan'a ex coſtis cujuſdam nata.

cum tumore qvoq; neſcio qvid ramoſum, & tande
plantæ perfectæ rudimentum excerneret, tanto incr
mento, ut æſtivo tempore qvotannis forfice luxuria
tem propaginem tondere neceſſe fuerit; tentatu
fuit ſæpius, qvà ſcarificationibus, qva inciſionibus r
dicem plantæ extirpare, ſed fruſtra; radices enim n
tantùm per coſtas, ſed & per coxam ipſam uſq; in
mur diffuderat, donec tandem radice muſculis tend
nibuſq; implicatâ mortem homini intulerit. Ipſe
neo ſpinam dimidii digiti ferè longitudine, qvæ p
tres menſes abſq; inflammatione & dolore cuida
ruſtico anno 1656 in muſculū dextri pollicis fuit inſ
ta, poſtea vero â Patre meo eſt extracta.

Lapis ex naſo. Anno 1666 in Autumno cujuſdam agricolæ fil
puella 10 annorum, accepit tumorem parvum & d
rum in ſiniſtra parte naſi, qvem cancrum eſſe pu
bant; cùm autem Pater meus aliter judicaret, & ab
periculo poſſe aperi, factum id, & *lapillus* parvus ext
ctus fuit. vid. fig. III.

Calculus ex gena. Anno 1665 d. 24 Februar. Reverend. Dn. Henric
Engelbertus Lüttringhauſen Eccleſiæ S. Crucis Cano
cus accepit tumorem in ſiniſtra gena, qvi cùm adhi
tis remediis molleſceret, Pater meus in ore eum a
ruit, & multum pus cum fœtore effluxit, cùm ve
comprimeret, exiliit *lapis* ex candido ad flavedin
tendens pond. drach. ſ. vid. fig. II.

Calculus veſicæ. Vulgares qvidem ſunt renum & veſicæ calculi,
miratione tamen dignum, qvod Anno 1645 d. 6 Ju
circa noctem Filius Stren. & Nobil. Dn. Theod

M

ſeyer, hujus civitatis ſupremi militum præfecti, an-
os circiter 13 natus *calculum* oblongum phaſeoli ferè
agnitudine pond. ſcrup. ſ. cum acerbiſſimis dolori-
us per canalem emiſit. vid. fig. IV.

Hîc lubet etiam referre hiſtoriam lapillorum, qvi ſcinatione ex ſiniſtro oculo fuerunt producti. Anno 61 Puella Margareta, anno ætatis 13, Conradi Bran-s piſtoris filia in pago Banteln / cum magno dolore morem accepit in parte ſiniſtra temporum, ex qvo oſtea, & qvidem ex oculi angulo provenerunt lapilli iqvot vulgares, qvo facto ceſſit tumor, donec rurſus ii lapilli, vel etiã priores, niſi in pyxide probè ſerva-fuerant, præſtigiis fuerunt immiſſi, qvod interdum qvoties in die fuit factum, & ſpatio, nî fallor, trium bdomadum plures qvàm ducenti incantatione ma-câ ita fuerunt producti. Qvatuor, qvos à puella ſe accepi ſub fig. VI. infra appoſui. Tandem ope P. Capucinorum, ut dicitur, fuit ſanata. *lapilli magici.*

Veteres contra faſcinationes infantum, inprimis æ vetularum aſpectu, contactu & verbis fiebant, ri-cula & turpicula adhibuerunt *amuleta*, de qvibus *To-ſinus* de donariis ac tabellis votivis pag. 85. Tanta rò (inqvit) puerorum apud veteres cura erat, ut, vod notat *Plutarchus*) ad avertendam aciem mali-am, ac faſcini plenam, iis turpicula res qvædam in lo ſuſpenderetur, teſte *Varrone* de ling. lat. lib. VI. am formâ genitalium virilium fuiſſe ſatis oſtendit *apus æneus* uncinulo in ejuſmodi uſum paratus, em in Muſæo Illuſtr. viri D. Caſparis Thuillerii, nu- *Amuleta contra faſcinationes.* *Priapus æneus.*

 per

per Chriſtianiſſimi Regis Galliarum ad Sereniſſ. Remp. Venetam Legati videre licuit. Faſcinum enim vocabatur pudendum virile, qvod depelleret faſcinum, cujus averruncus erat Faſcinus Deus &c. Et *Roderic. à Caſtro* Medic. Politic. lib. IV. cap. I. de faſcinat. pag. m. 207 ait: ſi bene precamur iis, qvos cum laude & admiratione intuemur: aut ſi qvid turpiculum pueri geſtent, in qvod viſus faſcinantis intendatur, & vim amittat: ita ſolent oſſicula qvædam pueris appendi, & ex gagate manuum digitis duobus cum pollice ſic inſertis, ut exprimant illam figuram, qvam Hiſpani vocant *Higa*, aut ex *Iſatide*, vel *nilo*, tantillum affricant; aut ſi ſummo manè ſurgenti qvis digitos prædicto modo intendat. &c. *Talem manum ex nitidiſſimo ebore Romæ ab antiqvario accepi, cujus iconem appoſui. vid. infrà* fig. ✲

I. *Lapis per alvum dejectus.*

II. *Lapis ex ſiniſtra gena.*

III. *Lapillus ex ſiniſtra parte naſi.*

IV. *Calculus unà cum urina excretus.*

V. *Lapis Cinereus* (a) *tuberculis plenus è dextra gena fœminæ, fractus* (c d) *oſſiculum ceraſi* (b) *in ſe continebat.*

VI. *Lapilli magici.*

✲ *Faſcinationis antiqvum amuletum.*

SE

I
II
III
IV
V
a
b
c
d
VI

SECTIO QVARTA DE FONTIBUS NONNULLIS QVI PRÆTER VULGARES IN NOSTRO TRACTU REPERIUNTUR.

CAPUT I.
DE SALINIS.

Salinæ.

S*Alinæ* ſunt fontes, ex qvibus aqva jam ſale imbu[t]
extrahitur, ac poſtea coctione in ſalem vertitu[r]
Qvomodo autem fontibus *ſal* accidat, hac ratio
ne fieri putat *Kircher* : in mund. ſubterr. tom. [I]
pag. 301. Ubicunq; (dicit) ſunt aut montes ſalini, a[ut]
glebæ ſalſugine refertæ, fit ut plurimum, ut rivi ſubte[r]
ranei hujusmodi glebas tranſeuntes, ſalſugine imb[u]
antur, qvi poſtea in fontem erumpentes, fontem ſal[i]
num efficiunt; horum tres in noſtro tractu ſunt: unu[s]
in oppido Saltzliebenhall/ ſecundus in Saltzdetfurt/ te[r]
tius inter urbem noſtram & arcem Poppenburg/ qvi ta
men jam eſt inveteratus.

CAPUT II.
DE FONTIBUS ANNONÆ CARITATEM PRÆNUNCIANTIBUS.

FOntes reperiuntur non nulli, qvi interdum aqv[a]
ſunt pleni, ita ut exundent, interdũ verò toti exare
ſcunt;

unt, unde qvando fluunt annonæ caritatem, qvando
rò fluere ceſſant, ubertatem prænunciant. Talis ab
nni ævo celebris fuit, qvi non procul eſt â monte
lgenbergico, & vocatur der Ohrſchlump / item alius
ope pagum Himmelsthür / qvem vocant den Hunger-
unnen. Qvomodo autem hoc fiat *Kircher*. in mund.
bterr. tom. 1. pag. 289. has rationes affert, qvando
cit: imaginare tibi ſub terra puteum, intra qvem per
cultas rimas, aut per hydrophylacium qvoddam
va paulatim, qvibuſdam temporibus plus, non nul-
minus ſe ſe inſinuet, certis verò temporibus etiam
ra conſtitutos terminos exuberet, qvod tamen non
, niſi humidiſſimâ certorum annorum conſtitutio-
: tunc enim per puteum aqva paulatim aſcendens
ceſſivè multiplicatarum aqvarum impulſu exun-
bit, qvod uti conſeqventer fit, in tota aliqva Regio-
dum humiditate partim pluviarum, partim ſubter-
earum cavernarum exuberantia, terra intus tota
mectata, fons verò ſtagnantibus aqvis oppletus, hy-
picam qvandam & malignantis naturæ conſtitu-
nem acqvirit; qva ſementis herbarumq; vigor
ocatus in putredinem abit; ita qvoq; ſterilitatem
umq; penuriam ſeqvi neceſſe eſt; cujus ſignum eſt
tis exundatio fluxuſq;. Iterum ſi qvandoqve an-
ucceſſerint inſigni ariditate & ſiccitate pollentes,
c aqva partim à ſolis ſiderumq; æſtu attracta, par-
in aſcenſu ſuo internâ ariditate conſumpta fon-
non permittit fluere, qvod fit, qvando aqva intra
mos putei receſſus, terminum non exceſſerit; tunc

Ohrſchlump. Hungerbrunnen.

 idem

idem fieri in campis, cenſendum eſt, qvod in puteo, more toto, terræ ſiccitate conſumpto; unde ipſa ve ti phthiſi qvadã infeſtata, ſementes, herbæ, ſegetes more deſtitutæ deficient, ſterilitate ſeqvente; cuju gnum eſt, aqvæ intra puteum receſſus. Tam exce itaq;, qvam defectus aqvæ, ſterilitatem annonæq; c tatem ex dictis rationibus inducunt. Si verò tem rata fuerit annorum conſtitutio, tum qvoq; put iſte mediocritatem qvandam unà cum campis ſe bitur, qvam ubertas conſeqvetur, & ſegetes, pr plantarumq; germina benigno & proportionato trimento vegetatæ, uberi rerum proventu luxu bunt, & tanto qvidem majori, qvanto aqvæ medio tatis puncto propiùs aceeſſerint. Atq; hanc cau eſſe dico, cur nonuulli fontes ſterilitatem fluxu ſu exuberantiâ indicent; ubertatem verò, ſi à fluxu de terint, non illo qvidem extremo, ſed qvi mediocr tem qvandam humore ſuo attingat. Hactenus cher.

CAPUT III.

DE FONTIBUS MALE OLENTIBUS ET LETHIFERIS.

IN *Hildesheimio* (inqvit) *Agric.* lib. 1 de natur. eoru qvæ effluunt ex terra, *duo* ſunt *fontes malè olen* qvorum *alter* ad arcem *Steurevvaldam* effluit ex m

mo

re, olente putidi ovi virus; guſtu ſvavis, nec inſa-
ris, ſed ſi qvis jejunus eum biberit, ructus cit mar-
ris triti odorem exhalantes. *Alter* fons in *Hildes-*
nio Sulphuratus (Schweffel-Brunn) à jam dicto
ſt ad mille paſſ. juxta *Haſdam pagum*, qvi odorem
lum emittit; qvalis eſt pulveris bombardæ extin-
 Odor ille ei, qvi longè abeſt à loco, indicat fon-
, Saporem etiam habet odori non diſſimilem.
va iſtius fontis lapides in alveolo rivuli jacentes li-
obducit; qvi deraſus & exſiccatus ſulphur eſt. Et
b. III dicit; ab hinc duo & viginti annos in *Hildeſ-*
nio ad *Haſdam pagum* fons cùm erumperet, totam vi-
tatem ſulphuris fœtore complevit.

Schweffel-Brunn bey der Haſer Mühlen.

unt etiam *fontes*, qvorum aqvæ venenoſâ & lethi-
materiâ mixtæ ſunt, ita ut etiã vaporib⁹ ſuis ratio-
nateriæ, tum animalibus, tum hominibus mortem
rant, (qvod vulgus aſpectu *Baſiliſci* fieri credit) vid.
her. Mund. ſubterr. tom. I. pag. 280 *Sachſ.* Ampelo-
ph. pag. 167. *Fehr.* de Schorzoner. pag. 161.
nno 1661 d. 25. Septembr. etiam apud nos triſte ha-
nus exemplum; cùm enim Dn. Frid. Ludovicus
idis, Patricius apud nos primarius & Senator, in
bus ſuis auf der Oſterſtraſſen/ fontem renovari cu-
t, & poſt exhauſtam aqvam, operarii etiam prolu-
n exhaurire vellent, qvatuor eorum ab exhalatio-
us noxiis ſunt interfecti.
Emulatur hos vapores cereviſia recens, & inpri-
noſtra ex tritico & hordeo, qvam *Breuhanam* à pri-
ejus coctore Hannoverano vocant, cujus vapores
in

in fermentatione aliqvoties ante aliqvot annos
cellis cereviſiariis apud nos homines ſuffocavit. S
nolo in his eſſe longior, qvin potiùs relicto fonte mo
tis, me converto ad fontem vitæ JESUM CHR-
STUM, Cui ſit Gloria & Laus.

FINIS.

INDEX
ORYKTOGRAPHIÆ HILDES-HEIMENSIS.

A.

Aëtites. 29.
Alexand. M. 33.
lumen. 7.
nmonis cornu. 33.
nmonites. 37.
npelitis terra. 9.
nuleta contra faſcinationes. 73.
hronitrum. 7
boris effigies in marmore. 16.
gilla. 2.
matura. 20.
rmenſül. 14.
roites. 52.
ramentum ſutorium. 8.
ila. 33.

B.

enæ vertebra. 69.
emnites. 24.
umen. 8.
liqvidum. 9.
concretum. ibid.
ntia. 21.
onum lapis major. ibid.
Bumanni ſpecus. 62.

C.

Calceolus Mariæ. 10.
Calculus per alvum dejectus. 70.
ex naſo. 72.
ex ſiniſtra gena. ibid.
veſicæ. ibid.
Callimus. 29.
Carbo foſſilis. 9.
Ceramites. 11.
Ceraſi oſsiculum cortice lapideo obductum è dextra gena. 70.
Ceratites. 67.
Ceraunia. 22.
Ceſpes bituminoſus. 9.
Chalcanthum. 8.
Cheramides. 11.
Cicerculum. 5.
Cimolia. 4.
Cochlites. 48.
Conchites. 40.
Coracias. 25.
Cornu Ammonis. 33.
Corvinus lapis. 25.
Coticula. 12.

L Creta

Creta nigra. 5.
Crux in marmore. 16.
Cryſtallus. 19.
Hildesh. 20.
Ctenites. 40.

D.

Dactylus Idæus. 24.
Dendrites. 15.

E.

Ebenum foßile. 61.
Ebur foßile. 67.
Encrinos. 57.
Enoſteos. 67.
Entrochus. 52.

F.

Faſcinationum amuleta. 73.
Fons Sulphuratus. 79.
Fontes annonæ caritatem prænunciantes. 76.
malè olentes. 78.
lethiferi. 79

G.

Geodes. 29.
Gagates. 61.
Galactites. 18.
niger. 19.
Galaxias. 19.
Glacies Mariæ. 17.
Gypſum.

H.

Hæmatites.
Hammites.
Hephæſtites.
Heracleus lapis.
Hexagonos lapis.
Hieracites.
Hominum calculi.
Hoplites.
Hungerbrunn.
Hydria Cananæa.

I.

Idolum Iſidis.
Irminſula.

L.

Lapis Hexagonos.
Lydius.
Lyncurius.
Megaricus.
novæ Lunæ figura.
Pentacrinos.
pentagonos.
Samius.
ſpecularis.
ſtillatitius.
Triskædecagonos.
Lapilli magici.

rucogæa. 18.
rucographida. ibid.
rucoſtictos. 14.
gnum in lapidem mutatum. 65.
thanthrax. 9.
ncurius lapis. 24.
ſimachi R. nummus. 33.

M.

rga. 1.
armor. 14.
Florentinum. ibid.
Hildesheim. 16.
edulla ſaxi. 1.
rochtus. 18.
ites. 40.

N.

dus cum pullis in lapidem mutatus. 62.
trum. 7.

O.

bra. 5.
factitia. 6.
nbria. 21.
ychites. 40.
hites. 37.
hrſchlump. 77.
a in lapidem mutata. 65
teocolla. 67.
Oſtracis lapis. 40.
Oſtracites teſtæ ſimilis. 10.
aëtitæ ſpecies. 32.
conchæ ſpecies. 42.

P.

Pentacrinos lapis. 57.
Pentagonos lapis. 58.
Perdicites. 37.
Pharmacitis terra. 9.
Planta ex coſtis cujuſdam nata. 71.
Pnigites terra. 5.
Porphyrites. 14.
Porphyroïdes. 41.
Porus. 10.
Priapus æneus. 73.
Pyrimachus. 11.
Pyrites. 12.
atramenti parens. 8.

R.

Rhombites. 27.
Rubrica. 5.

S.

Sal. 6.
Salpetra. 7.
Salinæ. 76.
Samia terra. 2.
Samius lapis. 19.
Sarda. 4.

Saxum. 9.
arenarium. 10.
calcarium. ibid.
cinereum, quo viæ ſternuntur. ibid.
Sceleton humanum petrificatum. 62.
Schiſtus. 17.
Schweffelbrunn. 79.
Selenites. 17.
Silex. 11.
Specus Bumanni. 62.
ad Ambergam. 63.
Stalactites. 62.
ſimilis fluoribus. 64.
topho. 65.
Strombites. 40.
brevis. 48.
Succinum. 9.
Succus lapideſcens. 61.
Sulphur. 8.
Synopis. 8.

T.

Tephrites. 3
Terra abſtergendi vi prædita.
aluminoſa.
ampelitis.
figularis.
fullonum.
Melia. ibi
pharmacitis.
pnigites.
Samia.
Tripela.
Tophus. 1
Torff.
Trabes lapideæ. 6
Triskædecagonos lapis. 5
Trochites. 5
Tubulites. 4

V.

Vitriolum. 9
Umbra.
Unicornu foſſile. 6

F I N I S.